

Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne (Online)

Wydział Społeczno-Ekonomiczny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie
Faculty of Social Sciences and Economics, State University of Applied Sciences in Konin, Poland
<http://ksse.pwsz.konin.edu.pl>

Redaktorzy (Editors)

Redaktor naczelny: Jakub Bartoszewski

Zastępca redaktora naczelnego i redaktor statystyczny: Artur Zimny

Zastępca redaktora naczelnego: Karina Zawieja-Żurowska

Tom 6, nr 1, marzec 2020 (Vol. 6 No. 1 March 2020)

Rada Naukowa (Editorial Board)

- prof. zw. dr hab. Stefan Levinta (Uniwersytet Państwowy Tiraspol w Mołdawii)
prof. zw. dr hab. Krzysztof Wieczorek (Uniwersytet Śląski)
prof. PhD. Jan Slosiar, CSc. (Uniwersytet w Bańskiej Bystrzycy, Słowacja)
prof. dr Valery Shepitko (Uniwersytet w Charkowie, Ukraina)
prof. dr. Frank Jarle Bruun (Lillehammer University College, Norwegia)
prof. dr. Hans-Jørgen Wallin Weihe (Universitetet i Stavanger, Norwegia)
prof. assoc. dr Inese Kokina (Uniwersytet Daugavpils, Łotwa)
prof. assoc. dr Valentin Constantinov (Mołdawska Akademia Nauk, Mołdawia)
prof. dr Mordecai Roshwald (Uniwersytet w Minnesocie, USA)
dr hab. Roman Macyra, prof. nadzw. (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu)
dr hab. Henryk Noga, prof. nadzw. (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie)
dr hab. Mirosław Hamrol, prof. nadzw. (Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu)
dr hab. Przemysław Osiewicz, prof. nadzw. (Uniwersytet Adama Mickiewicza w Poznaniu)
dr hab. Michał Pluciński, prof. nadzw. (Uniwersytet Szczeciński)
dr hab. Piotr Szczypa, prof. nadzw. (Uniwersytet Szczeciński)
dr hab. Krzysztof Wiak, prof. nadzw. (Katolicki Uniwersytet Lubelski)
dr hab. Magdalena Ziolo, prof. nadzw. (Uniwersytet Szczeciński)
dr hab. Zbigniew Klimiuk, prof. nadzw. (IPiSS Warszawa)
dr hab. Jan Niewęglowski, prof. nadzw. (UKSW Warszawa)
doc. PaedDr. Jana Depešová, PhD (Univerzita Konštantína Filozofa w Nitrze, Słowacja)
doc. mgr Marian Palenciar CSc. (Uniwersytet w Preszowie, Słowacja)
dr psych. Doc Valerijs Dombrovskis (Uniwersytet Daugavpils, Łotwa)
dr paed. Doc. Jelena Badjanova (Uniwersytet Daugavpils, Łotwa)
dr Gediminas Sargunas (Poniewież College, Litwa)
dr Pankojini Mulia (India Institute of Technology Dhanbād, Indie)
dr Anna Nowacka (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku)
dr Mariola Szewczyk-Jarocka (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Płocku)
dr Jelena Prtljaga (Uniwersytet w Belgradzie, Serbia)
dr Aleksandra Gojkov-Rajić (College Mihailo Palov Vršac, Serbia)
dr n. med. Jerzy Olas (Centrum Zdrowia Psychicznego w Turku)
dr Bartłomiej Skowroński (Uniwersytet Warszawski)

Redaktor naczelny (Editor)

Jakub Bartoszewski

Zastępcy redaktora naczelnego (Deputy editors)

Artur Zimny, Karina Zawieja-Żurowska

Redaktorzy językowi (Language editors)

Maria Sierakowska (język polski)

Jolanta Łaniecka (język angielski)

Artykuły dostępne są na licencji Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)
Articles are licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Redakcja i korekta: Maria Sierakowska

Projekt okładki: Agnieszka Jankowska

Skład: Piotr Bajak

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja elektroniczna

ISSN 2719-7794

Wydawca

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Koninie

ul. Przyjaźni 1, 62-510 Konin

<http://www.konin.edu.pl>, tel. 63 249 72 00

Druk i oprawa

Mazowieckie Centrum Poligrafii, ul. Słoneczna 3C, 05-270 Marki, tel. +48 22 845 66 55, www.drukksiazek.pl

---

Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne (Online)

Wydział Społeczno-Ekonomiczny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie

Tom 6, nr 1, grudzień 2020

<http://ksse.pwsz.konin.edu.pl>

Spis treści

O autorach..... 5

Artykuły:

Peter Jusko – *Trans-semantic ecosocial contexts in solving social problems during the first wave of the COVID-19 pandemic*..... 7

Katerina Ivanova Zlatkova-Doncheva – *Disruption of parent – child relationship and emotional and behavioural disorders. A case study* 19

Albina Scutaru – *Safety – the base in ensuring the wellbeing of children*.... 35

Wojciech Piestrzyński, Dariusz Sarzała – *Depresyjność osób we wczesnej dorosłości*..... 45

Katarzyna Sołkowicz – *Ekonomista i socjolog Ferdinand Zweig – życiorys i wybrane dzieła*..... 55

Informacje dla autorów 71

Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne (Online)

Wydział Społeczno-Ekonomiczny Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Koninie
<http://ksse.pwsz.konin.edu.pl>

O autorach

Peter Jusko, prof. PaedDr., jest kierownikiem Katedry Pracy Socjalnej na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy. W działalności pedagogicznej, naukowo-badawczej i wydawniczej zajmuje się polityką społeczną, pracą socjalną z młodzieżą oraz profilaktyką zjawisk społeczno-patologicznych. Jest autorem i współautorem ponad 20 publikacji książkowych, ponad 100 opracowań naukowych i zawodowych krajowych i zagranicznych, oraz ponad 30 artykułów w czasopismach krajowych i zagranicznych. Ma ponad 200 cytatów i odpowiedzi na temat swojej pracy w kraju i za granicą. Uczestniczył w ponad 20 naukowych projektach badawczych.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1401-035X>

e-mail: peter.jusko@umb.sk

Wojciech Piestrzyński, doktor nauk społecznych, pedagog, seksuolog, adiunkt w Zakładzie Teorii Bezpieczeństwa w Instytucie Bezpieczeństwa Narodowego Akademii Pomorskiej w Słupsku. Zainteresowania badawcze: psychologia społeczna, resocjalizacja, seksuologia, gerontologia.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0435-4557>

e-mail: wojterapia@wp.pl

Albina Scutaru, doktorantka Tiraspol State University w Kiszyniowie (Mołdawia). Jej zainteresowania badawcze to psychologia, pedagogika osób niedostosowanych społecznie.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4157-2286>

e-mail: alya.scutaru@mail.ru

Katarzyna Sołkowicz, doktor nauk ekonomicznych (Szkoły Głównej Handlowej), absolwentka Ecole de Hautes Etudes Commerciales du Nord Lille (Diplome de Master Specialise Ingénieur d'Affaires Internationales) oraz Katolickiego Uniwersytetu

Lubelskiego (magister filozofii), adiunkt w Pionie Zatrudnienia i Rynku Pracy w Instytucie Pracy i Spraw Socjalnych. Jej zainteresowania badawcze koncentrują się na zagadnieniach dotyczących funkcjonowania współczesnych rynków pracy ze szczególnym uwzględnieniem kapitału ludzkiego, zarządzaniu międzykulturowym. Brała czynny udział w wielu projektach w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, uczestnik projektu „System prognozowania polskiego rynku pracy”.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9189-9044>

e-mail: kasiams@op.pl

Katerina Ivanova Zlatkova-Doncheva, PhD, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Nauk Edukacyjnych St Cyril and Methodius University of Veliko Tarnovo w Bułgarii. Zainteresowania badawcze oscylują między psychologią rozwojową a pedagogiką specjalną.

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2597-6996>

e-mail: kzlatkova@gmail.com

Trans-semantic ecosocial contexts in solving social problems during the first wave of the COVID-19 pandemic

Peter Jusko

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

<https://orcid.org/0000-0003-1401-035X>peter.jusko@umb.sk

Transemantyczne konteksty ekospołeczne w rozwiązywaniu problemów społecznych podczas pierwszej fali pandemii COVID-19

W artykule omówiono strategie argumentacji, które zarejestrowano na Słowacji w medialnej debacie publicznej w marcu i kwietniu 2020 r. Główne pytanie badawcze (MRQ) brzmiało: Jakie powiązania transemantyczne tworzy zastosowanie podejścia ekospołecznego do rozwiązywania problemów społecznych podczas pandemii koronawirusa? Na podstawie przedstawionych wyników można stwierdzić, że podejście ekospołeczne znalazło odzwierciedlenie w zmianie paradygmatu immunologicznego, potwierdzonego danymi liczbowymi (liczby zakażonych i ofiar) w strategiach argumentacji związanych ze znaczeniem pandemii i podjętych środków. Wykorzystano przy tym wątki historyczne (konsekwencje poprzednich globalnych pandemii) do kształtowania regulowanych relacji globalnych pod wpływem „uzdrawiającego” pragmatycznego metahumanizmu, wspierając w ten sposób „uzdrawiające” środki ekonomiczne jako część biowładzy, która jest sposobem na wzmocnienie pozycji klienta społecznego w rozwiązywaniu problemów społecznych za pomocą **toposu** użyteczności przy uzasadnianiu znaczenia środków zapobiegających epidemii.

Słowa kluczowe: problem społeczny, społeczeństwo; ekologiczna praca socjalna; pandemia SARS-COV-2; styl życia; środowisko; zarządzanie sytuacją kryzysową

1. Introduction and methodology

The Social Problem can be defined as a state of society or social situation that grows from discussions between the existence of an individual in society and the social conditions of human existence. However, not every fulfillment of individual needs cannot be considered. We consider social problems when individuals or groups of people are not their own wine to satisfy their socially recognized needs and interest (Wildmannová, 2005).

The importance of Ecological Social Work in solving social problems today is emphasized in connection with the changes that this society undergoes during and after the pandemic of the new coronavirus, and these changes directly affect the prevalence of social problems. One such process taking place today is a change in rationalising the importance of digitalization, which, instead of the original meaning of obtaining information (i.e. help), is increasingly used for control (TASR, 2020). “Originally a transparent society becomes a society of control” (Han, 2016, p.199). This change could be seen during the SARS-COV-2 pandemic in social work, while working with several target groups, e.g. with seniors in social services facilities, or residents of marginalized Roma communities. During the first wave of the pandemic, the notion of control also appeared in the phrase “to have a situation under control”. The reassuring moral basis for presenting that the “situation is under control” to the population is obvious, and the degree of its persuasiveness is related to the targeting and effectiveness of the anti-pandemic measures taken.

The application of eco-social approaches to the social problems’ solution is necessary not only on a geographical or economic level, but also on an individual or more precisely subjective level. The subjectivisation of the “invisible threat” lurking (not only) in the outside world significantly affected even banal activities such as e.g. shopping or visiting relatives and friends during the corona crisis. Solving social problems in the “uncertain time” of the spread of a new coronavirus also requires a change in the individual approach to the search, but also to the application of solutions in everyday life, as well as in the professional performance in the social work environment. “The perception of life as a continuous chain of problems and their solutions causes not only the risk of burn-out, but also the neglect of other, no less important aspects of reality, which do not primarily contain evaluative opinions of success or failure, victory or defeat, but in terms of metaphysically oriented eco-social approaches they also include the questions of the adequacy of human life” (Levická et al., 2012, p.52), i.e. whether this life is accepted on a theoretical and practical level and if it is productive, meaningful, and carried by man.

The base of this study is theoretical research which does not work with any specific data. It deals with argumentation strategies that were recorded in

the media public debate in the period March – April 2020 in the Slovak Republic and discusses their connection with the application of eco-social approaches to solving social problems using the example of the SARS-CoV-2 pandemic. The research perceives these strategies from a theoretical point of view and conclusions of a theoretical nature are formulated. The Critical Discursive Analysis (CDA) research method was used in this research. This qualitative research method addresses the social problems associated with power that are discursive in nature while this method also examines the power within discourses as well as power over discourses.

The analysis and interpretation of the texts had two phases:

- The text analysis in the production phase consisted of the specific content, articulated topics and subtopics identification which most constructively formulated the public debate about the spread of the new coronavirus in Slovakia in its first phase, i.e. from March 6, 2020 (detection of the first case of SARS-CoV-2 infection in the territory of the Slovak Republic) to April 22, 2020 (until the beginning of gradual measures release to prevent the spread of a new coronavirus) and subsequent discursive strategies identification (compiled according to Wodak-Meyer, 2001).
- The phase of reception (interpretation), where so-called contextualizing indications were used (cf. Gumperz, 2009), which enabled interpretation of discourse fragments in ways that relate them to the interpretive frameworks of the questions researched.

The research sample consisted mainly of texts in separate sections on the new coronavirus in the largest Slovak Internet news media, namely *aktuality.sk* (Coronavirus), *sme.sk* (Coronavirus in Slovakia), *pravda.sk* (#coronavirus), *pluska.sk* (coronavirus), *dennikn.sk* (Coronavirus), *Honline.sk* (Coronavirus COVID-19), *cas.sk* (Coronavirus), *dnes24.sk* (corona) and *topky.sk* (Coronavirus in Slovakia), which, according to the IABmonitor audit, reached a monthly traffic of more than 2 million users in the monitored period. This made them the most quantitatively significant among the news media in constructing argumentation strategies in the public debate in the Slovak Republic in the first phase of the SARS-CoV-2 pandemic. These texts were supplemented by other news media, which also contributed to this topic by media presentation. The research sample consisted of the texts with identified argumentation strategies with eco-social contextualizing indications, the references of which are presented continuously in the footnotes.

The main research question (MRQ) is: What are the trans-semantic links created by eco-social approach application to solving social problems during the coronavirus pandemic?

2. Results and their interpretation

The main research question aimed to ascertain the trans-semantic links created by the application of an eco-social approach to solving social problems during the first wave of the coronavirus pandemic. Selected argumentation strategies and discourse fragments are listed in Table 1.

Table 1

Selected argumentation strategies and discourse fragments related to MRQ

Argumentation strategy	Discourse fragment	Source
Topos of numbers	<i>The COVID-19 cases and the death rate as well as the number of affected countries are expected to rise more rapidly in the near future.</i>	https://www.topky.sk/c/11/1868257/PRAVE-TERAZ-WHO-potvrdil-o-ze-novy-koronavirus-je-oficialna-pandemia
Topos of history	<i>The two influenza pandemics in the second half of the 20th century had almost no impact on the global economy. Needless to say, the global economy has completely transformed since then."</i>	https://e.dennikn.sk/1831101/ake-budu-ekonomicke-dosledky-pandemie-co-vieme-a-co-nie/
Topos of usefulness	<i>A face mask is not a magical piece of armour. It does not guarantee complete immunity to the spreading infection. It, however, offers protection not only to the wearer, but also to their closest connections. Everyone will be protected if used by everyone.</i>	https://video.sme.sk/c/22372040/preco-nosit-rusko-a-ako-starat-orusko-video.html

The trans-semantic eco-social precondition to solving social problems is represented here as an eco-social approach blending various theories and approaches in social work that are in line with expectations to long-term sustainability. These emphasize that it is important to accept a holistic and systematic perspective on social problems and the mutual relationship between lifestyle and environment (Germain, Gitterman, 1980). The global spread of the new coronavirus disease COVID-19 (topky.sk, 2020) proves this approach of solving social problems to be appropriate. Measures taken locally during the first wave of the pandemic had global impact. They forced those working abroad to answer questions related to their social identity around whether take the steps to return to their home country or not and reintegrate into their native social system. The COVID-19 pandemic poses a major threat to global systems of public health according to Alanagreh, Alzoughool and Atoum (2020). The increasing number of cases and deaths in the first wave of the pandemic warned society that even the worst-case scenario is likely to happen. Even though the knowledge of the SARS-CoV-2 infection cycle is shared globally, the treatment strategy for the COVID-19 patients remains unclear. The first wave of the coronavirus pandemic can be labelled as an unforeseen event with a major impact on global society. The event

belongs to the so-called “black swan” events and there are several criteria for their identification (Taleb, 2011):

- the event comes as a surprise to the observer and is not a common event,
- the event has a considerable impact,
- there is a rationalization phase.

Such perspectives on the nature of social problems have profound significance not only in terms of terminology but also in the actual social intervention process. There is an interconnection between the biological and social (material and human) aspects e.g. in a controlled global relation forming process, where the working precariat “is just an unattractive trash of global oppressive society (Suša, Hrubec et al., 2017, p. 144). A statement of similar pragmatic metahumanism, sounding equally radical, claims that waste causes troubles only if it piles up. In natural/social contexts, this means that as the piled up waste is transported to incineration plants to be taken care of, the existence of pandemics similar to SARS-CoV-2 (Baláž, 2020) is considered a “recovery for the economy” by a part of the social elite. The economic impact of the pandemic is crucial for sustainability of economic self-sufficiency evaluation from the global economy perspective in both the pandemic and the post-pandemic periods. The first wave of the pandemic accentuated self-sufficiency in the field of medical and hygiene aids, food and agricultural products, drugstore products as well as everyday consumer goods and services.

Setting universally accepted rules in such a contradictory situation is extending to the formal aspect (law making process) and creation of the informal rules. Internalization of infra-penalty (Foucault, 2000, p. 289) seems to be the trans-semantic link to this process. “It incorporates informal standards into everyday life and means that the rules are not considered to be followed but simply lived, automatically respected and reproduced” e.g. the obligation to wear a face mask (Matkovská, Kozinková, Rybár, 2020) in the beginning of the pandemic. As the time progresses, this topic starts to be seen from the perspective of human rights. Problems that recently received high media coverage referred to the degree to which wearing a face mask was considered satisfactory and how could the obligation be enforced, what are the exceptions to wearing a face mask and others. This terminologically anchored perception of informal standards is in compliance with an eco-social approach, mostly with such frequently used terms as ordinariness and lifeworld. Accepting the set rules as a way to empower the social client in solving the social problems implies the possibility to use the term “biopower” focusing on encouragement, strengthening, control, oversight and increase in organization and the ratio of forces subject to it (as in: Kakuk, 2017). First and foremost, it is the “unlocking” of the client in order to use their human potential when solving their own social situation.

3. Discussion

The aim of this discussion is to interpret what the presented research findings confuse in relation to ecosocial approaches to solving social problems during the first wave of the SARS-CoV-2 pandemic, especially in the area of their trans-semantic context.

The starting point for conceptualising of the relationship between social work as a helping profession and the social practice is the necessity to get acquainted with the clients' normal everyday routine before addressing the problematic situations they are facing. Getting to know the "live world" of the social work clients during the Corona crisis means to identify what really determines their life. These factors include profanation of the world, i.e. underestimating or even disparaging the importance of the meaningful things in their life during the Corona crisis; for example, the importance of maintaining contact with the social environment for the senior citizens (RED, 2020). According to Zolnikov and Furio (2020), social distancing was implemented as a primary intervention to tackle the COVID-19 pandemic and hamper spreading of the virus. From the ecosocial point of view, social distancing provides an opportunity to decide (who to meet, where to go, how to spend time in home isolation, etc.), but also time to reflect upon our identity: who we are, where we belong, and where we are heading to. Although social distancing is good for halting the virus, the lack of social interaction can lead to certain issues. These issues can cause some people to disparage the infected individuals or even change the overall social mindset towards questioning the values, moral relativism, or "moral entrepreneurship". The negative consequences directly affect the way social problems are addressed. They include profanation of science, education, healthcare, or even the ordinary way of life. Seeing consumption as a civil right is egoistic on the individual level and on the society-wide level, it generates pressure to increase the unstable economic growth and consumption itself, which is not sustainable in the long-term. Ecological, ecosocial, and economic sustainability of our current way of life has become an important topic of the public debate. It could be observed during the first wave of the novel Coronavirus pandemic. An example of such debate was shopping during the Corona crisis (Topky.sk, 2020) – a social change was called for. Social practice applying the ecosocial approach needs to transform as does the everyday life as such.

In the analysis of ecosocial approach and the way they affect the social problems during the pandemic, the temporal and financial aspects are important. Creating a productive and effective solution to social problems using ecosocial approaches (mainly in the context of deep ecology) requires us to realize that the participants in these processes need time to reach the highest cognitive intensity

possible (Newport, 2016, p. 93) – the desired state in which the relevant solutions to social problems are actually found and applied. Successful management of an emergency state requires enough time to take the necessary steps and eliminate the problematic situations. In this case, the chain of equivalence would look like this: long-term – intensity – solution. In containing the SARS-COV-2 pandemic, it means long-term and nation-wide compliance with the measures that prevent uncontrolled spreading of the virus (Trnava, 2020). Interconnecting the social and ecological aspects, i.e. introducing measures, generates costs that can be covered by the government (SME. Ekonomika, 2020) or take the form of shared social suffering (webnoviny, 2020; Walerstein et al., 2016, p. 203)

4. Conclusion

This research based on critical discursive analysis of social reality is mainly focused on characteristics associated with the application of ecologically oriented social work. Its application was demonstrated on the example of solving social problems during the first phase of the SARS-COV-2 pandemic in the Slovak Republic. The conclusion is focused on answering the main research question, to inform about the implementation of nationwide research covering the strictest measures taken after the first diagnosed case of COVID-19, to offer recommendations for research and practice of social work related to solving social problems. These problems correspond with eco-social approaches in social work as well as proposals for social changes and they take into consideration experiences during the first wave of the new coronavirus pandemic in terms of applying eco-social approaches to solve social problems.

Answering the main research questions:

What are the trans-semantic links created by eco-social approach application to solving social problems during the coronavirus pandemic?

On the basis of the presented results, the following links can be stated:

- the eco-social approach was reflected in the context of immunological paradigm change confirmed when using the topos of numbers (number of infected and victims) in argumentation strategies related to the importance of pandemic and taken measures.
- using the topos of history (consequences of previous global pandemics) to form regulated global relations under the influence of “healing” pragmatic metahumanism and thus supporting “healing” economic measures.
- internalization of infra-penalty as a part of the biopower use as a means to empower the social client in solving social problems via the topos of usefulness when justifying the importance of anti-epidemic measures.

Other research was conducted during the first wave of the SARS-CoV-2 pandemic in the Slovak Republic. The Institute for sociology of SAS conducted the series of research studies “Ako sa máte, Slovensko?” (How are you, Slovakia?) of which the first two were undertaken from March to April 2020. These research studies were made during the strictest measures established after the first diagnosed case of COVID-19 in Slovakia. Research studies “Ako sa máte, Slovensko?” (How are you, Slovakia?) undertaken from March 2020 and April 2020 are available online in the Slovak archive of social data (<http://sasd.sav.sk/sk/aktuality.php?id=1363&r=1>). Both studies were conducted by quota selection from the MNFORCE company online panel. The sample was selected to represent the following socio-demographic factors: sex, age, region, size of the place of residence and level of education. The research covers only part of the population that have access to the internet. Therefore, older respondents without internet access are absent from the research. The research “Ako sa máte, Slovensko? March 2020” shows the situation after the first case of COVID-19 was diagnosed in Slovakia on 6 March 2020. At the time of data collection (6 March 2020) there was an obligation to wear a face mask in Slovakia. Schools and shops (except for groceries, pharmacies, medical supply stores, chemist’s, petrol stations, banks, posts and some others) were closed before the data collection. The research is focused on public concerns about the disease, expected duration of the epidemic, consent and adherence to quarantine measures and changes in behaviour during the epidemic. Concerns about work, income situation changes, changes in leisure activities and family relations are collected as well. In addition, it also shows respondents’ different shopping behaviour in that period (MNForce, March 2020). The second research “Ako sa máte, Slovensko?, April 2020” is focused on quarantine measures taken during the second month after the first diagnosed case of COVID-19 Slovakia on 6 March 2020. The ban of movement between districts during Easter ended one week before the data collection. It was the most restrictive quarantine measure taken in Slovakia at that time. The research is focused on public concerns about the disease, expected duration of the epidemic, consent and adherence to quarantine measures and changes in behaviour during the epidemic, approving the measures and government interference in personal liberty. Concerns about work, income situation changes, changes in leisure activities and family relations are collected as well. These questions were asked also in a piece of compatible research named ‘Austrian Corona Panel Project’ carried out at the same time in Austria (MNForce, April 2020).

At the end of this paper we suggests social changes that take into account the experience during the coronavirus crisis in terms of the application of eco-social approaches to solving social problems:

- The COVID-19 pandemic has led to increased social isolation and separation from the natural world. According to Willoughby (2020) Social work practices should be more inclusive of the natural environment in the person-in-environment framework. Ecosocial work addresses the importance of the natural environment in social work practice. Interventions for engaging the natural environment in social work practice are explored. Connecting to the natural environment can be beneficial for personal and professional growth. The COVID-19 pandemic is a crisis that has provided time for reflection to reassess our relationship to nature. Social workers have the opportunity to incorporate biophilia and deep ecology for personal and professional growth. Moving forward to a post-pandemic world, recommendations to further engage with nature, particularly in urban settings, are considered.
- To optimize connection between medical and social care during the pandemic (e.g. synergic coordination of medical staff and social workers when testing clients and employees in social service facilities or marginalised community members, effective cooperation of the Ministry of Health and the Ministry of Labour, Social Affairs and Family in asserting measures that promote public health protection).
- To increase functional participation of social workers in the pandemic outbreaks (e.g. community social work in Roma slums under quarantine, permanent workload of employees in social service facilities with detected SARS-CoV-2 infection, involvement of the Slovak Chamber of Social Workers and Social Work Assistants in the process of accepting and implementation of measures concerning social work target groups).

Bibliography

- Allanagreh, L., Alzoughool, F., Atoum, M. (2020). The Human Coronavirus Disease COVID-19: Its Origin, Characteristics, and Insights into Potential Drugs and Its Mechanisms. *Pathogens*, 9(3) 2020. DOI: 10.3390/pathogens9050331
- Faucalt, M. (2000). *Dohlížet a trestat*. Praha: Dauphin.
- Germain, C. B., Gitterman, A. (1980). *The Life Model of Social Work Practise*, New York: Columbia University Press.
- Gumperz, J. J. (2009). *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Han, B.-Ch. (2016). *Vyhořelá společnost*. Praha: Rybka Publishers.
- Kakuk, P. (ed.). (2017). *Bioethics and biopolitics. Theories, Ethics and Connections*. Cham: Springer.
- Koronavírus a Slovensko*. (2020). Downloaded: www.korona.gov.sk
- Levická, J. et al. (2012). *Ekosociálne prístupy v sociálnej práci*. Trnava: Oliva.
- Matkovská, Z., Kozinková, K., Rybár, T. (2020, March 30.). *Prečo je dobré nosiť rúško a ako sa oň starať? Pozrite si video*. Downloaded: <https://video.sme.sk/c/22372040/preco-nosit-rusko-a-ako-starat-o-rusko-video.html>
- MNForce, s.r.o. Seesame, s.r.o. Sociologický ústav SAV. (2020). Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV. *Ako sa máte, Slovensko?, Marec 2020*. [dátový súbor]. Slovenský archív sociálnych dát. SASD2020001. Verzia 1.0.
- MNForce, s.r.o. Seesame, s.r.o. Sociologický ústav SAV. Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV. (2020). *Ako sa máte, Slovensko?, April 2020*. [dátový súbor]. Slovenský archív sociálnych dát. SASD2020002. Verzia 1.0. DOI: <https://doi.org/10.34877/sasd-2020002>.
- Newport, C. (2016). *Hluboká práce*. Brno: Jan Melvil Publishing.
- SME. Ekonomika. (2020, April 24.). *Štát už vyplatil vyše štyroch miliónov eur na sociálnu pomoc*. Downloaded: <https://ekonomika.sme.sk/c/22391402/stat-uz-vyplatil-vyse-styroch-milionov-eur-na-socialnu-pomoc.html>
- Stratégie. (2020, March 26.). *Desiatky televíznych staníc sa zapojili do spoločnej iniciatívy. Zostaňte doma, odkazujú divákovi*. Downloaded: <https://strategie.hnonline.sk/media/2119837-desiatky-televiznych-stanic-sa-zapojili-do-spolocnej-iniciativy-zostante-doma-odkazuju-divakovi>
- Suša, O., Hrubec, M. et al. (2017). *Riziková spoločnosť a globálny ohrozenie*. Praha: Slon.
- Taleb, N. N. (2011). *Černá labuť. Následky vysoce nepravdepodobných událostí*. Praha: Paseka.
- Tlačová agentúra Slovenskej republiky (TASR). (2020, April, 1). *Vedci vyvíjajú európsku aplikáciu na monitorovanie pohybu nakazených*. Downloaded: <https://svet.sme.sk/c/22373758/vedci-vyvijaju-europsku-aplikaciju-na-monitorovanie-pohybu-nakazenych.html>

- Topky.sk (2020, April 22.). *KORONAVÍRUS: Dlhochízne rady aj prázdne obchody. FOTO: Nové opatrenia pre seniorov spôsobili chaos*. Downloaded: <https://www.topky.sk/cl/10/1891149/KORONAVIRUS-Dlhocizne-rady-aj-prazdne-obchody--FOTO-Nove-opatrenia-pre-seniorov-sposobili-chaos>
- Trnava. (2020, April 21.). *Od 21. apríla platia racionálne výnimky z povinnosti nosiť rúška, ale poľaviť v dodržiavaní opatrení proti šíreniu koronavírusu ešte nesmieme*. Downloaded: <https://www.trnava.sk/sk/aktualita/od-21-aprila-platia-racionalne-vynimky-z-povinnosti-nosit-ruska-ale-polavit-v-dodrziavani-opatreni-proti-sireniu-koronavirusu-este-nesmieme>
- Wallerstein, I. et al. (2016). *Má kapitalismus budoucnost?* Praha: Slon.
- webnoviny. (2020, April 28.). *Slovensko je európska špička v boji proti Covid-19 a mnohé krajiny nám závidia, vyhlásil Matovič*. Downloaded: <https://www.webnoviny.sk/sme-europska-spicka-v-boji-proti-covid-19-tvrdi-premier/>
- Wildmannová, M. (2005). *Základy sociální politiky*. Brno: Ekonomicko-správní fakulta Masarykovy univerzity.
- Willoughby, M. (2020). The Natural World: The Role of Ecosocial Work During the COVID-19 Pandemic. In: *Shared Trauma, Shared Resilience During a Pandemic* (p. 193–203). Cham: Springer.
- Wodak, R., Meyer, M. (eds). (2001). *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: SAGE.
- Zolnikov, T. R., Furio, F. (2020). First responders and social distancing during the COVID-19 Pandemic. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 30(5). DOI: 10.1080/10911359.2020.1811826

Disruption of parent – child relationship and emotional and behavioural disorders. A case study

Katerina Ivanova Zlatkova-Doncheva

University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

<https://orcid.org/0000-0002-2597-6996>

kzlatkova@gmail.com

Zakłócenie relacji rodzic – dziecko oraz zaburzenia emocjonalne i behawioralne. Studium przypadku

Badanie dotyczy niepokoju i agresji u dzieci z zaburzeniami emocjonalnymi i behawioralnymi oraz pozbawionych opieki rodzicielskiej. Przedstawiono studium przypadku dziecka uczestniczącego w interwencji. Dziecko należy do grupy (N = 40) wychowanej poza rodziną i podlegającej czterem strategiom interakcji: głos normalny i język pozytywny, wysoki ton i pozytywny język, normalny ton i negatywny język oraz wysoki ton i negatywny język. Nadzór prowadzono w celu gromadzenia danych przez niezależnego obserwatora na standardowej liście kontrolnej. Wyniki wskazują na silną zależność między lękiem a agresją, a użycie języka negatywnego o wysokim tonie wzmacnia agresywne wrażenia u dzieci z zaburzeniami emocjonalnymi i behawioralnymi. W pracy zarysowano związek między pozbawieniem opieki rodzicielskiej a zaburzeniami emocjonalnymi i behawioralnymi. Zakłócona relacja dziecko – rodzic jest predyktorem możliwych trudności w rozwoju i adaptacji dziecka.

Słowa kluczowe: zaburzenia emocjonalne; zaburzenia zachowania; agresja; lęk; dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej

1. Introduction

Child psychopathology studies are focused on family system, complex relationships in families and reciprocal information between different family subsystems. It is necessary to research the disturbed families, which affects both individual family members and their children (Linares, 2006). The family reactions and behavior dealing with typical and atypical problems plays an important role in the adaptation of children. Stress leads to change, growth and reorganization of families (Mash & Wolfe, 2010). Children have the amazing ability to adapt to changing inquiries, which is essential for their development. However, they need a secure environment to adapt successfully or their development can be disturbed. All children have to deal with varying levels of stress, and these experiences can play a strengthening role in their psyche if this do not exceed their ability to cope with stress (Masten, 2007).

Although the child establishes successful strategies adapting to anger and aggression manifestations of family members, overdosing with negative experiences and challenging adaptive abilities of child can cause excessive frustration which often manifests itself with symptoms of fear, anxiety, problems with peers or school, and emotional or conduct disorders (El-Sheikh et al., 2008). Stressful events in the family affect each child in a different and unique way, but certain situations cause more intense stress reactions and consequences. Child abuse is among the most unfavorable and destructive forms of stress, but dysfunctions in the family, such as parental alienation and disruption of the parent-child relationship, also create serious outcomes for the emergence of emotional and behavioral problems (Mash & Wolfe, 2010).

2. Material studied

2.1. Attachment theory and child development

The formation of reliable attachment is the foundation of child development and interpersonal competencies. Attachment theory is founded by psychiatrist John Bowlby as a result of his focused experimental and research work on parent-child separation affecting an overall personal and behavioral development of the individual. J. Bowlby developed a psychological, evolutionary, and ethological theory that provided a descriptive and explanatory framework for understanding the interpersonal relationships of human beings. His followers believe that the child needs a secure relationship with a significant adult, and disturbance of child-parental relationship affects normal social and emotional development of the child. Parent-child attachment and the home ethos play

a crucial role in regulating emotions in early stage of development. Emotion regulation refers to the ability of modulating or control the emotion and impulses intensity and expression in an adaptive way (Maughan & Cicchetti, 2002). Children are more likely to exhibit emotional and behavioral problems as a result of their negatively distorted views of themselves and others when a lack of supportive and secure family environment is established (Feiring & Cleland, 2007). The abnormal development studies are based on extensive research of the child-parental relationship, and attachment plays a key role in emotional health of adolescents and attachment theory integrates evolutionary biology aspects with existing psychodynamic concepts of early childhood experiences (Bowlby, 1988). Attachment refers to the process of establishing and maintaining an emotional connection of the child with parents or other significant adults, and the ability to create and maintain an emotional connection with others is considered as a key feature of mental health (Matanova, 2003).

2.2. Emotional and behavioural disorders

Emotional and conduct disorders according to the International Classification of Diseases (ICD-10) differentiates the main referred disorders in childhood and adolescence under heading V “Mental and behavioural disorders”, in subheadings from F-90 to F-98 (International Classification of Diseases, 2003; Popova, 2018). The clinical point of view in behavioural disorders connects them with the presence of emotional disorders, which makes them interrelated in etiologically and symptomatically concern (Matanova, 2003).

Emotional disorders in childhood are characterized by changes in mental states such as anxiety, depression, experiencing a strong negative emotion, symptomatically expressed by somatic manifestations of the child expecting future danger or unhappiness. The definition captures two main characteristics of anxiety – a strong negative emotion and fear (Barlow, 2002; Mash & Wolfe, 2010). Updated eleventh version of the ICD is planned to be introduced in most countries in the world by 2022 and presents a radical change in the diagnostic basis and classification of emotional disorders. ICD-11 completely eliminates the "Behavioural and emotional disorders with onset usually occurring in childhood and adolescence" category and its individual subheadings are classified in other groupings with which they share symptoms according to the latest research findings emphasizing the continuity of emotional and conduct manifestations in different age stages (Gaebel et al., 2017; Reed et al., 2019, World Health Organization, 2018).

Emotional disorders are distributed between the categories “Anxiety and fear-related disorders” (06), “Mood disorders” (06) and the new rubric “Disorders specifically associated with stress” (06) with different variations, according

to age – children, adolescents and adults. Anxiety and fear-related disorders describes excessive fear, anxiety and related behavioural disturbances, with symptoms that are severe enough to result in significant distress or significant impairment in personal, family, social, educational, occupational, or other important areas of functioning. Mood disorders refer to depression and depressive episodes, and Disorders specifically associated with stress are directly related to exposure to a stressful or traumatic events to emphasize that these disorders share the necessary etiologic requirement, as well as to distinguish included disorders from the various other mental disorders that arise as a reaction to stressors. ICD-10 reactive attachment disorder of childhood and disinhibited attachment disorder of childhood are reclassified to this grouping owing to the lifespan approach of the ICD-11 and in recognition of the specific attachment-related stressors inherent to these disorders (Reed et al., 2019).

Behavioural disorders are categorized in “Disruptive behavior or dissocial disorders” (06) replacing the ICD-10 Behavioral Disorders (F91), and are characterized by recurrent and persistent behavioural problems such as defiant, disobedient, provocative, disruptive or dissocial behaviours, persistently violating the basic rights of others or major age-appropriate societal norms, rules, or laws (World Health Organization, 2018). Children and young people with behavioral problems demonstrate a variety of destructive and disruptive actions, ranging from opposition and oppositional behavior, such as whining, swearing, and irritability, to more serious forms of antisocial behavior such as vandalism, theft, assault (Mash & Wolfe, 2010). The new classification reflects to a greater extent the full range of behavioral disorders and phenomenology observed in the two conditions included in this heading: “Oppositional and defiant disorder” (6C90) and “Conduct-dissocial disorder” (6C91). Various studies have outlined that destructive behavior and conduct disorders are often associated with problematic psychosocial environments and psychosocial risk factors, such as peer rejection, deviant community influences, parental mental health problems, and family dysfunctions. Limited prosocial emotions can be assigned to both disruptive behaviour and dissocial disorders sections as a main indicator to identify them (Reed et al., 2019; World Health Organization, 2018).

3. Problem statement and area description

It has been found that children with emotional and behavioural disorders, raised outside the family environment and without parents demonstrate the greatest manifestations of aggression and anxiety traced in an author's study of the influence of language on the aggression and anxiety (Zlatkova-Doncheva, 2019). The aim of the present study is to trace the behavioural manifestations

of aggression and anxiety among children with emotional and behavioral disorders who have a broken relationship with their parents. Due to their specifics, personal features and behavioral characteristics they are placed in more vulnerable position than their peers and justify the need of different approach to compensate the negative impact on their overall development. The hereby proposed scope is an instance from Bulgaria and it includes at-risk children grown outside of their families living in residential care centers. General hypothesis underlines that anxiety is a possible preposition of behavioural disorders and it is connected with lack of parental care. Second hypothesis proposes that negative language with a strong tone increases the aggression and anxiety of children with emotional and behavioral disorders.

The question of the present research is: What is the impact of language to anxiety and aggression of children deprived of parental care and would anxiety transform into conduct and behavioural problems in case of disturbed relationship child-parent?

4. Methodology

The study is aimed to research an individual case of a child raised without parents in a residential care centre who has “Other mixed disorders of conduct and emotions”, (F 92.8) according to ICD 10. The choice of the case is motivated by the lack of parental attachment and the presence of both emotional and behavioral disorders, examining the manifestations of aggression and anxiety. The child is one of the participants in a previous experiment with 40 children raised without parents in a residential care centre. The study traces the language influence on levels of aggression and anxiety of children experienced four different interaction strategies applied by four volunteers: normal voice and positive language; high tone and positive language; normal tone and negative language, and high tone and negative language. Surveillance has been conducted for data collection accomplished by independent observer subjecting reactions of the child from case study (as well as the other 39 participants) as a result of the four strategies. Anxiety has been indicated using indicators based on A. M. Prihojan’s anxiety concepts of defining anxiety in the context of self-assessment and interpersonal anxiety (Prihojan, 2000; Zlatkova-Doncheva, 2017). The criteria are measured in the following 10 indicators: diffidence, dependence, dissatisfaction, reliance, insecurity (for self-assessment anxiety); inadequacy, inactivity, non-communication, inability to seek help, and lack of empathy (for interpersonal anxiety). Aggression has been identified using Buss-Durky’s classification of aggression, and a subject of observation (dependent variables) are five of the eight indicators of aggression: physical aggression (fighting); verbal aggression

(rude language and offend others); aggressive irritability (gets irritated and loses quickly temper); hostility (sabotages other children) and indirect aggression (unfounded gets angry to others).

Dependent variables were defined according to possibility to measure certain behavior reactions indicating anxiety and aggression. The measurement item analysis registers high internal consistency in general, positive correlation and high reliability ($r_{sb} = 0.685$, alpha of Crohn = $\alpha = \alpha = .734$). The items' difficulties are within acceptable limits and the scale has a high reliability value with an average inter-correlation of 0.368.

The results of the researched case study of the child are compared with the previously measured and analyzed results of the 40 children by the same methodology with the same indicators and criteria. Use of the tone (power of the voice) is preliminary measured and all linguistic signs (positive and negative words) are used with a normal tone (has a volume of 60 dB) and with a high tone – 75dB (decibels).

Result proceedings from the experienced four strategies compare means between all the participants of the residential centers and a new intervention group ($N = 11$) with the highest degree of aggressive behavior based on a comparison of averages between participants from all centres and child from the case study is one of those eleven children with the highest aggression values measured. Repetitive measures in a normal environment (their daily life) have been re-examined for the new intervention group to check whether the registered aggressive behaviors are affected by the impact intervention strategies or are a result of the child's overall personality characteristics. The same aggression and anxiety indicators are verified in an assessment scale replenished by six specialists and care givers who normally look after children (educators, assistant educators, social worker). All indicators were measured by the same observed behavior reactions showing expression of aggression and anxiety variables that have been experienced within the surveillance with language strategies. In addition, the specialists evaluate other general behavioral manifestations of the eleven most aggressive children, including the presented case study.

5. Results

5.1. Description of case study

A 15-year-old boy. The child is raised in a single-parent family, the mother has left the family and has abandoned him since birth (unknown) and the father was looking after the child. The father went to prison and the grandmother took the responsibility to look after the child. At the age of 8 the child is placed in a Home for children deprived of parental care after a request from grandmother,

who is unable to take care. At the age of 11, the child is reintegrated back into the family environment with his grandmother, often ran away from school, „wandered”, committed some hooligan and anti-social actions. In 2017 at the age of 13 he was placed in a residential care center for for children deprived of parental care in Veliko Tarnovo, Bulgaria. The child maintains episodic contacts with his grandmother and aunts, and is a student in 5th grade at a local school. Since he was placed in residential care changes 4 schools because of aggressive behavior, non-compliance with rules and discipline, unbearable behavior, disrespect of authorities, refusal to study, running away from class. He repeated 6th grade twice and currently being a student in 6th grade (he was not able to pass next grades because of very low academic results). He has occasional contacts with the family with a short-term positive effect on behaviour.

5.2. Basic characteristics of the child

The child has “Other mixed disorders of conduct and emotions”, (F 92.8) according to ICD 10 and applies cognitive functioning within the norm. Active attention is impaired and needs breaks to focus attention and complete tasks at once. The semantic-logical memory reports better possibilities in comparison with the mechanical one, as both are within the average norm – 63% success rate. Some thinking difficulties have been identified, and he manages to perform analysis, synthesis and generalization with additional support. The IQ is 80 according to Wechsler which is a low result within the norm. Difficulties in socio-communicative and emotional development have been identified as well as problems with emotions regulation. The child follows his own desires and has difficulties to obey rules. He is guided by the principles of “pleasure”, clearly states his needs and expects immediately satisfying of his needs. When needs are not satisfied, he falls into crises in which he cries and screams for a long time. Psychological research shows dependence on smoking (desire to smoke every 10-15 minutes), manifestations of often destructive behavior, which is expressed in physical and verbal violence against other children at school and in the residential centre. He shows behavioral disorders, aggression towards children and staff in the residential care centre in case of non-satisfaction of his desires. He refuses to study, does not prepare and often leaves classes. There are registered anti-social actions that are expressed in hooliganism and vandalism, beatings of other children and theft.

5.3. Results about aggression and anxiety

The distribution of the assessment results for aggression, self-assessment and interpersonal anxiety scales is normal, with a predominant negative excess

$E < 0$ and is slightly asymmetric right drawn. The child from case study registers some of the highest values for aggression, as well as for anxiety compared to the intervention group (N=40). Mean values for physical aggression of the case study (M = 3.50; SD = 0.54) and the intervention group (M = 2.10, SD = 0.84), demonstrates that the child exhibits destructive behavior to an extremely large extent. An identical trend is found in the other indicators of aggression, registering a higher level of aggressive behavior (Table 1) and all mean values are above 3.00 compared to the intervention group.

Table 1

Mean values of aggression for intervention group and case study

Intervention group N = 40			Case study		
	Mean	SD		Mean	SD
Physical aggression	2.10	0.84	Physical aggression	3.50	0.54
Verbal aggression	2.95	0.83	Verbal aggression	3.83	0.40
Aggressive irritability	3.08	0.72	Aggressive irritability	3.83	0.40
Hostility	2.65	0.93	Hostility	3.83	0.40
Indirect aggression	2.83	0.72	Indirect aggression	3.33	0.51

It is registered that verbal aggression, *aggressive irritability* and *hostility* show extremely high values demonstrating that destructive behavior of the child is externalized (fight, insults, harassment) to others. Self-assessment and interpersonal anxiety indicators (Table 2) also report higher values comparison to intervention group, and only *reliance* indicator register slightly lower mean values of the child (M = 3.00, SD = 0.63) compared to the whole intervention group (M = 3.06, SD = 0.53).

Table 2

Mean values of anxiety for intervention group and case study

Self-assessment anxiety Intervention group			Self-assessment anxiety Case study		
	Mean	SD		Mean	SD
Diffidence	3.19	0.45	Diffidence	3.50	0.54
Dependence	3.06	0.53	Dependence	3.00	0.63
Dissatisfaction	2.85	0.54	Dissatisfaction	2.83	0.75
Reliance	2.83	0.43	Reliance	3.50	0.83
Insecurity	2.68	0.60	Insecurity	3.16	0.75
Interpersonal anxiety Intervention group			Interpersonal anxiety Case study		
	Mean	SD		Mean	SD
Inadequacy	3.19	0.45	Inadequacy	3.66	0.51
Inactivity	3.06	0.53	Inactivity	3.83	0.40
Non-communication	2.85	0.54	Non-communication	3.33	0.81
Inability to seek help	2.83	0.43	Inability to seek help	3.50	0.54
Lack of empathy	2.68	0.60	Lack of empathy	3.66	0.51

Examined child from the case study registered higher values of all the rest anxiety indicators with predominant interpersonal than self-assessment anxiety, and low levels of empathy are identified. It could be assumed that destructive manifestations cause difficulties in interpersonal relationships and are preceded by high personal anxiety. Oppositional behavior is supposed by the age of the child (15 years teenager) but aggressive manifestations intensity and the strong anxiety symptoms give indications for emotional origin of the disorder, and the behavioral disorder is rather concomitant.

Correlation analysis of individual results is conducted by Kendall-Tau rank coefficient (tau-b τ of Kendall), taking into account the small number of the assessment respondents (6) defining abnormal distribution and requires nonparametric statistical methods. Data analysis (Table 2) suggests low correlation between *aggression* and *anxiety* despite the highest mean values of aggression indicators: *physical aggression* correlates only with *non-communication* ($\tau = .90$; $p < .05$), *verbal aggression* with *dependence* ($\tau = .74$; $p < .05$) and *inactivity* ($\tau = 1.00$; $p < .05$); *aggressive irritability* with *dependence* ($\tau = .74$; $p < .05$); *indirect aggression* with *insecurity* ($\tau = .85$; $p < .05$), and *irritability* with *dependence* ($\tau = .74$; $p < .05$) and with *aggressive irritability* ($\tau = 1.00$; $p < .05$). Self-esteem anxiety indicators register higher correlation, such as *dependence* with *dissatisfaction* ($\tau = .80$; $p < .05$) and with *insecurity* ($\tau = .80$; $p < .05$); *dissatisfaction* with *reliance* ($\tau = .80$; $p < .05$). No good correlation has been identified between the self-esteem and interpersonal anxiety, and only *dependence* demonstrates good correlation with *inactivity* ($\tau = .74$; $p < .05$), and *diffidence* with *inability to seek help* ($\tau = 1.00$; $p < .05$).

Presented data suggests that anxiety as a core derivative of emotional-behavioral symptoms, is the foundation of provocative and destructive behavior. Strong internal insecurity is expressed in dependence of external stimuli and need of affirmation and evaluation of others due to trauma or negatively saturated emotional experiences, and could be a preposition for behavioral disorders. The case study largely demonstrates the relation of insecurity and dissatisfaction as a result of unfavorable life factors and violence, assuming that anxiety is directly dependent on aggressive behavior in different situations. Anxiety determines the way in which the individual interacts with other people and adapts to surrounding world, which is directly related to lifeskills and adaptive skills development – communication, independence, self esteem, adequate reactions, assessment of situations, emotional resilience and confidence (Prihojan, 2000; Zlatkova-Doncheva, 2018).

5.4. Other behavior manifestations

Assessment of specialists outline that the child from case study intensively violates established rules in the residential care centre, and is strongly influenced

by mates with identical behavioural problems and from marginalized community. Academic skills of the researched case are significantly low despite his normal cognitive functioning (Table 3). The influence of external authorities outside family environment is related to the teenage crisis and the strong dependence on friends is a normal phenomenon. The problems in current case derive from anti-social behavior of the child strongly associated with external authorities from the community. An in-depth analysis of results identifies that strong insecurity of the child and dependence of external stimuli arouses him searching for people with identical behavioral that will confirm his personality and allow him to connect emotionally without feeling anxious. It can be assumed that inability of the child to find an inner incentive to assert his identity in front of others is the reason for this phenomenon, and it is determined by his weak skills to build a trusting relationship due to unreliable attachment and lack of basic trust. From attachment theory point of view concomitant factors as mother abandoning as well as disturbed child-parent relations, indicates previously possible reactive attachment disorder which subsequently transforms into anxiety and behavioral disorder. Relation between anxiety disorders and attachment disorders has been confirmed in other studies (Mash & Wolfe, 2010) and may assume that in current case study emotional disorders are leading and behaviour disorder is rather subsequent.

Table 3
Mean values of other behavior manifestations

	Mean	Std.Dev.		Mean	Std.Dev.
Violates rules in residential care centre and	3,83	0,40	Is influenced by friends outside residential care centre	3,50	0,54
Has antisocial behavior and has been condemned for crime actions	4,00	0,00	Friends outside the residential care centre have stronger authority than teachers	2,83	0,98
Has low academic achievements at school	4,00	0,00	Friends outside residential care centre have negative influence on child's behaviour	3,50	0,54
Often runs away from school	3,16	0,98	Friends outside residential care centre are from marginalized community	3,83	0,40

5.5. Language strategies influence on aggression and anxiety of studied case

Dynamics and impact of the four intervention strategies used: positive and negative language with high and normal tone outline that child demonstrates very different results from whole intervention group and negative language with a high tone has higher impact on aggression and anxiety of the child case study while negative language with normal tone has higher influence on

the aggression and anxiety of whole intervention group. Results confirm the hypothesis that negative language with high tone most provokes destructive behaviour of children with emotional and behavioral disorders, and mean values of aggression for intervention group is $M = 2.35$; $SD = 1.56$, and the child from case study has highest degree for all aggression variables (5.00 – including verbal aggression, physical aggression, indirect aggression, as well as irritability and hostility).

Negative language with high tone provokes all indicators of both self-assessment and interpersonal anxiety, with a total score of 5.00 for both scales (Table 4). Moreover, although the results for aggression variables of intervention group when positive language with a high tone is used are very low ($M = 0.28$; $SD = 0.72$), in similar situation the case study demonstrates highest rate for aggressive irritability.

Table 4
Mean values of 4 strategies for aggression and anxiety for intervention group and case study

Aggression Intervention group			Aggression Case study	
	Mean	SD		Value
Positive language Normal tone	0.37	0.92	Positive language Normal tone	0
Positive language High tone	0.27	0.71	Positive language High tone	1
Negative language Normal tone	2.47	1.32	Negative language Normal tone	3
Negative language High tone	2.35	1.56	Negative language High tone	5
Self-assessment anxiety Intervention group			Self-assessment anxiety Case study	
	Mean	SD		Value
Positive language Normal tone	0.37	0.93	Positive language Normal tone	0
Positive language High tone	0.27	0.72	Positive language High tone	3
Negative language Normal tone	2.48	1.32	Negative language Normal tone	4
Negative language High tone	2.35	1.56	Negative language High tone	5
Interpersonal anxiety Intervention group			Interpersonal anxiety Case study	
	Mean	SD		Value
Positive language Normal tone	0.37	0.93	Positive language Normal tone	0
Positive language High tone	0.27	0.72	Positive language High tone	1
Negative language Normal tone	2.48	1.32	Negative language Normal tone	2
Negative language High tone	2.35	1.56	Negative language High tone	5

An identical tendency is observed for anxiety: positive language with high tone provokes his inadequate reactions (need of attention), as well as diffidence, dependence, and dissatisfaction which repeated results from specialist’s assessment scale for his anxiety. Negative language with a normal tone can also provoke his diffidence, dependence, dissatisfaction, and reliance. These results confirm the assumption of leading anxiety disorder, but also reaffirm the hypothesis of

the influence of paralinguistic sign (tone) to behaviour of children with emotional and conduct disorders.

6. Discussion

Relation between increased tone and destructive behavior is also confirmed from other studies outlined that children with anxiety, depressive and behavioral disorders react in an inadequate and distorted way to external stimuli and situations, interpreting them in more negative way than they actually are (Muris et al., 2003; Albano et al., 2003; Alfano et al, 2002). The use of language from these situations should be clarified in more details, and children with emotional disorders experience strong difficulties in understanding language messages (Friend, 2000), and current study outlines impact of specific language elements – lexical signs (semantic meaning) and paralinguistic sign “tone”.

Results confirm the hypothesis that using words with negative meaning in combination with high tone (shouting) are completely non effective and even could increase destructive behavior, which is important for both parents and professionals working with children with emotional and behavioral disorders. Results outline that negative language with high tone most provokes destructive manifestations in children with emotional and behavioral problems, which can be explained with their inability to interpret adequate situations and signals from external sources, including language messages. Experienced language strategies would affect child relationship with others – negative language would determine anxiety in communication combined with low empathy enhance aggressive behavior.

Lack of empathy is an expression of insecurity and inferiority expressed through aggression towards others. Demonstrated lack of empathy predicts difficulties in inhibiting emotions and impulses according to social requirements and is a preposition for future destructive manifestations and behavioral disorders, especially when child is exposed to negative language and raised tone. At the same time, lack of empathy poses a particularly serious threat of antisocial behavior, so developing empathy within children is a possible protective factor for behaviour disorders prevention.

In addition, current study outlines a tendency for the strong relation between anxiety and aggressive manifestations. Dependence on external stimuli leads to insecurity and dissatisfaction which are transformed into inadequate reactions to others, communication problems, lack of initiative and empathy and finally erupting into destructive and asocial behaviors. Aggression is an expression of an inner anxiety of the child when adapting to other people and causes inferiority which can grow into a protective mechanisms leading to suffering and increasing cruelty to others in order to increase the inner significance

of child personality. High levels of aggression are provoked by desperate need of affirmation and fear of negative feedback or rejection. Situations are interpreted with more negative meaning than they are as the child has difficulties to manage negative experiences and tries to establish identity through destructive behaviour as a protective mechanism to hide his vulnerability.

7. Conclusion

Case study analysis confirms that anxiety, as a basic symptom of emotional disorders is the foundation of destructive behaviour. Traumas and adverse life events including family disturbances can provoke appearance of emotional and behavioral disorders. An in-depth analysis of the results identify that insecurity induces child to commit with peers with identical behaviour reaffirming his personality and allowing him to connect emotionally without feeling anxious. It is assumed that the reason for this phenomenon is the inability of the child to find an internal incentive for affirmation and self identification which is determined by his weak skills to build trust, due to unreliable attachment as a result of lack of parental care and disturbed child-parental connection.

Current study outlines the relation between deprivation of parental care and emotional and behavioral disorders, and disturbed child-parent relationship is a predictor for possible difficulties in child development and adaptation. Similar problem could occur in families with parental alienation or broken relationship with only one of the parents. Stressful events and dysfunctions in the family, such as disruption of the parent-child relationship create serious preconditions for the emergence of emotional and behavioural issues as far as broken attachment and lack of trust between the child and the parent can lead to increased anxiety, aggression, decreased confidence and difficulties in the child's adaptive abilities and interpersonal relationships.

Bibliography

- World Health Organization. ICD-11 for mortality and morbidity statistics (ICD-11 MMS) 2018 version. Downloaded: <https://icd.who.int/browse11/l-m/en>
- World Health Organization. Classification of diseases (ICD). <http://www.who.int/classifications/icd/en/>.
- Albano, A. M., Chorpita, B. F., & Barlow, D. H. (2003). Childhood anxiety disorders. In E. J. Mash & R. A. Barkley (Eds.), *Child psychopathology* (2nd ed., pp. 279–329). New York: Guilford Press.
- Alfano, C. A., Beidel, D. C., & Turner, S. M. (2002). Cognition in childhood anxiety: Conceptual, methodological, and developmental issues. *Clinical Psychology Review, 22*, 1209–1238.
- Barlow, D. H. (2002). *Anxiety and its disorders: The nature and treatment of anxiety and panic* (2nd ed.). New York: Guilford Press.
- Bowlby, J. A. (1988). *A secure base: Parent–child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- El-Sheikh, M., Cummings, E. M., Kouros, C. D., Elmore-Staton, L., & Buckhalt, J. (2008). Marital psychological and physical aggression and children’s mental and physical health: Direct, mediated, and moderated effects. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 76*, 138–148.
- Feiring, C., & Cleland, C. (2007). Childhood sexual abuse and abuse-specific attributions of blame over 6 years following discovery. *Child Abuse & Neglect, 31*(11/12), 1169–1186.
- Friend M. (2000). Developmental changes in sensitivity to vocal paralanguage. *Developmental Science, 3* (148–162).
- Gaebel, W, Reed, G. M., Zielasek, J. (2017). Mental and behavioural disorders in the ICD-11: Concepts, methodologies, and current status. *Psychiatria Polska, 51*(2), 169–195 DOI: 10.12740/PP/69660
- Linares, L. O. (2006). An understudied form of intra-family violence: Sibling-to-sibling aggression among foster children. *Aggression and Violent Behavior, 11*, 95–109.
- Mash, E. J., Wolfe, D. A. (2010). *Abnormal Child Psychology*. Wadsworth, Cengage Learning.
- Masten, A. S., & Powell, J. L. (2003). A resilience framework for research, policy, and practice. In S. S. Luthar (Ed.), *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversities* (pp. 1–25). New York: Cambridge University Press.
- Matanova, V. (2003). *Abnormal child psychology*. Sofia: Nemezida.
- Maughan, A., & Cicchetti, D. (2002). Impact of child maltreatment and interadult violence on children’s emotion regulation abilities and socioemotional adjustment. *Child Development, 73*, 1525–1542.

- Muris, P., Rapee, R., Meesters, C., Schouten, E., & Geers, M. (2003). Threat perception abnormalities in children: The role of anxiety disorders symptoms, chronic anxiety, and state anxiety. *Journal of Anxiety Disorders*, 17, 271–287.
- Popova, D. (2018). Communicative disorders among children with intellectual disability. *Pedagogicheski almanach*, 2, 226–230.
- Prihojan, A. M. (2000). *Anxiety among children and adolescents: Psychological concepts and age dynamics*. Voronej: NPO “MODEK” Edition.
- Reed, G.M. et al. (2018). Innovations and changes in the ICD-11 classification of mental, behavioural and neurodevelopmental disorders. *World Psychiatry*, 18(1), 3–19. DOI: 10.1002/wps.20611
- Zlatkova-Doncheva. (2019). Language Strategies to Reduce Anxiety of At-risk Children Deprived of Parental Care. *World Journal of Education*, DOI: <https://doi.org/10.5430/wje.v9n5p100>
- Zlatkova-Doncheva, K. (2017) *Effect of Mentoring at-risk youth program in Bulgaria*. Berlin: LAP LAMBERT Academic Publishing.

Safety – the base in ensuring the wellbeing of children

Albina Scutaru

Tiraspol State University based in Chisinau, Republic of Moldova

<https://orcid.org/0000-0003-4157-2286>

alya.scutaru@mail.ru

Bezpieczeństwo – podstawa zapewnienia dobrego samopoczucia dzieci

Badania i praktyki ostatnich lat pokazują, że prężna i silna rodzina może zapewnić niezbędną opiekę swoim dzieciom, niezależnie od trudności, z jakimi się borykają czy pomimo niesprzyjającego środowiska, w którym żyją. Przedstawione badania przeprowadzono w kontekście rosnącej potrzeby wsparcia rodziny w zapobieganiu i/lub pomocy w przewyżczeniu sytuacji ryzykownych. Celem badań jest wzmocnienie pozycji i wsparcia rodziny, aby mogła zapewnić bezpieczne i wspierające środowisko dla opieki, wzrostu i optymalnego rozwoju swoich dzieci. W badaniach planowana interwencja skupia się na rodzinie i wszystkich czynnikach wychowawczych i ma na celu zapewnienie dziecku dobrostanu. Wszystkie działania w ramach partnerstwa międzysektorowego wspierają wzmocnienie rodziny, ze zwiększonym naciskiem na rozwój zdolności rodzicielskich, rozwój relacji i sieci wsparcia społecznego, powiązanie rodzin z dostępnymi zasobami i ukierunkowanie na specjalistów usług powszechnych (zdrowie, edukacja), usługi specjalistyczne (porządek publiczny, pomoc społeczna), a także inne zasoby lokalnych władz publicznych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo; dobre samopoczucie; obszary dobrego samopoczucia; rodzice; dzieci; Republika Mołdawii

Implement child protection policy in accordance with the international and national regulatory framework: UN Convention on the Rights of the Child

and optional Protocols ratified by R. Moldova; Constitution of the Republic of Moldova; Strategy of Child Protection for the years 2014-2020; Strategy for the development of education for the years 2014-2020. Education – 2020; Cross-sectoral strategy for developing parental skills and competences for years 2016-2022; Program for inclusive education development for 2011-2020; Law on the Special Protection of children at risk and of children separated from their parents; The instructions on the cross-sectoral cooperation mechanism for prevention of the primary risks to the well-being of the child; Minimum quality regulations and standards for the organization and functioning of various social services for children and families. The cabinet of ministers approved the instructions on the cross-sectoral cooperation mechanism for prevention of the primary risks to the well-being of the child (HGRM Nr. 143, 2018; HGRM Nr. 270, 2018). The document stipulates the exchange of information between authorities and the method of data collection and analysis on children well-being necessary to prevent the occurrence of risks and, by case, for prompt intervention. The persons responsible for the systematic monitoring of the child's wellbeing will be designated according to age and educational institution frequented by children. These may be: the family doctor, the nurse, the educator, the headteacher of the preschool institution, homeroom teacher or the headteacher of the educational institution. The assessment of child well-being will be carried out by the regular completion of the records which include the areas of well-being affected, the actions to be taken to provide support and the need to involve other authorities to improve the situation of the child. The new mechanism will allow the identification of child victims and potential victims of violence, neglect, exploitation and trafficking, as well as adequate assistance to children. Such an approach concerns not only children in classic risk situations, for example from single parent families or parents abroad, but also all children. Thus, to ensure that all children are provided with superior services in terms of their well-being and health safety.

Decision No. 1177 from 10/31/2007 on the establishment of the Committee on the Protection of children in difficulty and the approval of its Framework Regulation of activity. Cross-sectoral strategy for developing parental skills and competences for years 2016-2022; Law No 140 from 14th June 2003 on the Special Protection of children at risk and of children separated from their parents, meeting the needs of the child in all areas important to his or her harmonious growth and development, which provide him or her with a good start in the early years of life and preparation for life-long achievements as part of the case management. The areas of child wellbeing are (HGRM Nr. 143, 2018):

- Safety – protection of violence, neglect, exploitation and harm at home, in the educational institution or in the community;

- Health – support for healthy lifestyles and access to health care to meet physical and mental health standards;
- Accomplishment – support and guidance in the process of learning and developing skills, confidence and self-esteem at home, in the educational institution and in the community, corresponding to the age and potential of the child;
- Care with affections – providing a growth and development environment that offers love, support and encouragement and meets the needs of the child;
- Activism – create opportunities and encourage participation in various activities in accordance with the interests, age and potential of the child which contribute to harmonious growth and development;
- Respect – recognition of importance and assurance of the right of every child, to be treated with respect and dignity at any time, no matter the age, sex or origin, no matter what he did or he failed to do; respect also means ensuring that the child is heard and involved in the decision-making process, in accordance with her/his age and potential;
- Responsibility – encouraging and supporting in assuming the active tasks and roles at home, in educational institution and community, self-control capacity, understanding and respecting moral and social norms, according to the age and potential of the child;
- Inclusion – acceptance of every child without any differentiation, as a person who can make a valuable contribution to the family and the community, elimination of social, educational, physical and economical inequalities and acceptance as an active member of the community in which he/she lives and learns, according to the age and potential of the child;

When talking about social issues, the term “wellbeing” is used to refer to the quality of human life and covers both subjective and objective aspects. Subjective wellbeing focuses on how people feel, while objective welfare focuses on conditions that affect those feelings, such as health or education. Both perspectives are valuable for an understanding of children's well-being.

The consortium of “Learning for wellbeing European Foundation” has defined wellbeing of the child as “realizing the unique potential of man through physical, emotional, mental and spiritual development in relation to herself/himself, others and the environment”. It is based on a vision of society, in which all people can develop their capacities to realize their potential by increasing and living in environments that foster these abilities and enable the uniqueness of each individual to happen. This is a commitment which requires that all parts of society should contribute to children's wellbeing and regard children's

wellbeing as an important measure of its progress. (see Kickbush and colab., 2012) One of the key components of the consortium's work was the development of approaches and indicators measurement, monitoring and evaluation of children's abilities, and support from their environment (LPRM Nr. 140, 2013).

From the 8 areas of child wellbeing according to Law 143, an analysis was carried out to ensure these fields from the standpoint of the parents from rural area.

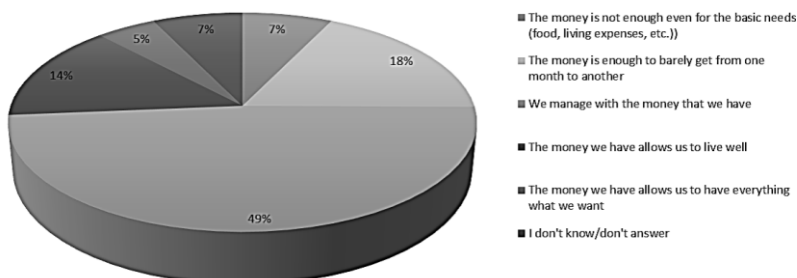
Table 1

The results of the survey that was cared in 8 different localities

Nr.	Locality	Nr. respodents	Age	They have children under the age of 18
1	Borosenii Noi	18 / 10,50%	25-30 – 13p.	Yes – 161 (94,20%) No – 10 (5,80%)
2	Văratci	26/ 44,46%	31-35 – 10p.	
3	Corlăteni	25/ 42,75%	36-40 – 16p.	
4	Mihăileni	28/ 47,88%	41-50 – 11p.	
5	Zăicani	23/ 39,33%	50-60 – 1p.	
6	Costești	18/ 30,78%	Did not indicate the age 120p./	
7	Rășcani	15/ 25,65%		
8	Hiliuți	18/ 30,78%		
Total		171		

Researches on child development and family interactions proves that there is a very close link between the experiences of the child during the first years and the environment that they grow in. The ability of the parent to raise their children with affection from early childhood, can prevent the child from traumatization and help to stimulate brain development, laying the foundation for the development of thinking, memory, language and learning ability. For the understanding of child well-being in the family environment were analyzed the household income.

From the standpoint of your household's income, which category you believe you best fit into?

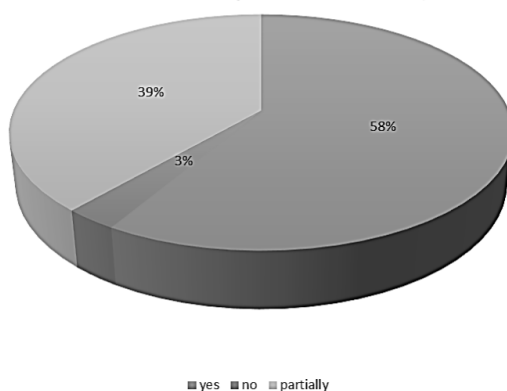

Fig. 1. The response of the respondents at the question “From the standpoint of your household’s income which category you believe you best fit into?”.

Dependence on financial concerns remains significant even if the number of families that say they manage with the income that they have monthly is 49% from respondents. Even so, 18% say that the money is enough to barely get from one month to another and 7% of respondents say that the money is not enough even for basic needs, that proves that from 171 families, 55 face significant material deprivation, where parents hardly cover the basic needs of children.

The home where the child is growing, the comfort and the environment conducive to his or her growth and development is just as important.

Is the house in which the child lives suitable for his or her growth and development? (it is connected to electricity, warms up, the roof does not leak, has suitable sleep conditions, etc.)

Fig. 2. The response of the respondents at the question “Is the house in which the children lives suitable for his/her growth and development?” (it is connected to electricity, warms up, the roof does not leak, has suitable sleep conditions etc.).

Based on the data obtained, we note that 39% of families partially ensure the safety of the child in the domestic environment and 3% do not provide it at all, is an indicator that in some families the right of the child to benefit from a standard of living that allows his physical, mental, spiritual, moral and social development is not satisfied or partially satisfied.

Also, every child has the right to protection and safety, has the right to feel safe and protected in every situation (especially if this can be avoided).

The data analysed proves that more than 50% of the respondents ensure child safety at home, and only 14 families confirm that a partially secured, but 10 families admit they don't provide safety at all. However, in the Information Note regarding the state of juvenile delinquency and activity on the field child's safety in the XII months of 2019, is mentioned that according to the provisions

Fig. 3. The response of the respondents at the question “The child feels/is safe at home (not exposed to domestic violence, parents/carers apply non-violent forms of discipline)”.

of order of IGP No. 79 of 29.04.2015 regarding the approval of the methodical instructions of police intervention the identification, assessment, reference, assistance and monitoring of cases of violence, neglect, exploitation and trafficking of the child and the Order of Ministry of Internal Affairs nr. 293 from 08.10.2015 regarding the approval the referral sheet for the suspected case of violence, neglect, exploitation and trafficking of the child, the police employees referred to the cases addressed to the local foster authorities, with 3323/2462 referral sheets being sent during the report period, of which:

- **Psychic violence** 206/120 cases, of which: under 13 years of age – 122 children, (56 girls and 66 boys); aged 14-15 or 23 children (16-17 girls and 14 boys); aged 20 years – 34 children, (girls and boys).
- **Physical violence** – 409/458 children, of which: under 13 years of age – 231 children, (73 girls and 158 boys); aged 14-15 years – 131 children, (84 girls and 16-17 boys); aged 29-47 children, (18 girls and boys).
- **Sexual violence** – 99/123 children, of whom under 13 years of age – 32 children, (27girls and 5 boys); aged 14-15 years – 35children, (30 girls and 5 boys); aged 16-17 years – children, (27girls and 5 boys).

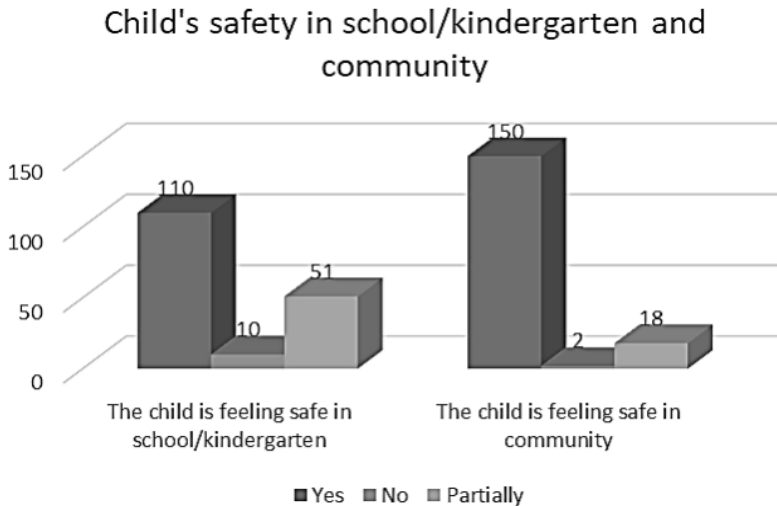
A great importance in the development of a harmonious personality of the child is its relations with the family, the way in which it interworks, which therefore becomes a way of behavior taken over and adopted in society.

In the United Kingdom, the Whitehall Well-being Working Group (2006) quoted in Steuer, Marks (2008, p. 9), summed wealth as: “...a positive physical, social and mental state; it is not just the absence of pain, discomfort and incapacity. It derives not only from the action of individuals, but also from a series of collective goods and relationships with other people. Basic needs need to be

met, so the individuals will have a sense of purpose and feel able to achieve important personal goals and participate in society. It is enhanced by conditions that include personal supporting relationships, involvement in communities' skills, good health, financial security, job reward and a healthy and attractive environment" (Steuer, Marks, 2008).

In the following figure, is projected the attitude of parents toward child safety in the school and Community environments:

Fig. 4. The response of the respondents at the questions "The child is feeling safe in school/kindergarten" and "The child is feeling safe in community".

Looking at Fig. 4., we can conclude that 110 parents say that children feel safe in the educational environment, 51 partially and 10 families say that their children do not feel safe in school/kindergarten. As a result, what is related to safety in the community 150 parents say that their child feels safe, 18 partially and only 2 parents say that their children don't feel safe in the community. However, the safety and protection of all children is a priority, reflected in activities organized within educational institutions. Children must be given the conditions for learning and development, both in school and in the community. This includes cognitive and emotional development, facilitated by access to play and high-quality education from the very early years of life. The social environment in which children are educated and raised is a key area of children's lives where experiences vary widely and negative experiences have a significant impact on wellbeing. In the context of my research, I have been interested in how parents perceive the provision of children's well-being, so to the question "How do you ensure the well-being of the child?", I have received various answers such as: "I

take care about his/her feelings, his well-being: what they wear, what they eat, where are going”, “We try our best so that our children have all the necessary to be happy and healthy”. “The child is listened to, guided, protected and we try our best on giving him/her everything that is necessary to be a happy kid”, “Through care, support, love, help and advice”, “the child is assured with all the necessary things”, “he's loved and always in the center of our attention”, “Ensuring all growth conditions, development”, “Every day I pay attention to him, give affection and discuss with him”, “We try our best to he/she will not lack everything”, “Protecting them not to fall ill and to keep the proper rules”, “Ensure them with everything that they need and pay attention to them”, “Funny games, positive emotions”, “We always talk, listen, help and encourage how we can”, “They go to school every day, for their health and for their welfare, I will take care of them”, “I listen to them, I help them, and I insist on understanding them”, “Constant surveillance, games together, communications”, “Talk often with my child”, “We take care of him/her every day, we are always by their side”, “I offer him a decent living and a great deal of affection”, “I assure my child's well-being through trust, love and communication”, etc.

In parents' view, ensuring the wellbeing of the child includes meeting the needs of the child in the field of care with affection and health. Wellbeing is not a new concept for policies. However, in recent years the understanding of the areas of children's well-being and the underlying factors of well-being has not really advanced.

By analyzing research data initiated to identify the vision of parents in ensuring the well-being of children, We see a significant minority of parents in the Republic of Moldova that have a low level of well-being, this will have serious negative consequences for children's chances of childhood and life, as well as for their families and communities and the agencies that support them.

Conclusion:

- The opportunities and potential of a significant number of children and young people in the Republic of Moldova are compromised by harmful or antisocial social conditions and behavioral habits, which undermine their physical, intellectual and social wellbeing.
- The areas of child welfare are referential, substantial for the initial assessment by the social worker and the complex assessment with the involvement of professionals from other services / sectors.
- Ensuring the well-being of children and primary risk prevention shall be aimed at the intervention and cooperation of employees working in the fields of education, health care, social assistance and public order.
- Effective cooperation focused on ensuring the wellbeing of the child can be achieved in the context of a functional intersectoral partnership.

Bibliography

- Hotărîre de guvern al Republicii Moldova (HGRM) Nr. 143 din 12-02-2018 pentru aprobarea Instrucțiunii cu privire la mecanismul de cooperare intersectorială pentru prevenirea primară a riscurilor privind bunăstarea copilului. (2018, February, 16). Monitorul Oficial Nr. 48-57 art. 168.
- Hotărîre de guvern al Republicii Moldova (HGRM) Nr. 270 din 08-04-2014 cu privire la aprobarea Instrucțiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistența și monitorizarea copiilor victime și potențiale victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului. (2018, April, 18). Monitorul Oficial Nr. 92-98 art. 297.
- Kickbusch, I., Gordon, J., Kropf, D., & O’Toole, L. (2011). *Learning for Well-being: a policy priority for children and youth in Europe. A movement for change* (pp. 136-169). Downloaded: <http://www.allianceforchildhood.eu/files/book2012/QoC%20Book%202012%20Chapter-7.pdf>
- Legea parlamentului Republicii Moldova (LPRM) Nr. 140 din 14.06.2013 privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți. (2013, August, 2.). Monitorul Oficial Nr. 167-172 art. 534. Versiune în vigoare din 30.12.18 în baza modificărilor din LP238 din 08.11.18 MO441-447 din 30.11.18 art. 709.
- Protecția copilului față de violență în instituția de învățământ. Culegere de acte normative. (2017). Chișinău: Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Centrul de Informare și Documentare privind Drepturile Copilului din Moldova (CIDDC) și organizația internațională „Salvați copiii” (Save the Children), Institutul pentru tehnologii informaționale în educație.
- Steuer, N., Marks, N. (2008). *Local Wellbeing: Can We Measure It?* Downloaded: <https://youngfoundation.org/wp-content/uploads/2013/02/Local-Wellbeing-Can-we-Measure-it-September-2008.pdf>

Depresyjność osób we wczesnej dorosłości

Wojciech Piestrzyński

Akademia Pomorska w Słupsku
Instytut Bezpieczeństwa i Zarządzania
<https://orcid.org/0000-0002-0435-4557>
wojciech.piestrzyński@apsl.edu.pl

Dariusz Sarzała

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
Wydział Nauk Społecznych
<https://orcid.org/0000-0002-4574-5132>
dariusz.sarzała@uwm.edu.pl

Depressiveness of people in early adulthood

The article addresses the issue of depression and variables of age and gender. The study assumed that people in early adulthood (aged 20-35). At the same time, a hypothesis was put forward, which was determined by the statement – gender determines the intensity of depression symptoms in such a way that men present a lower intensity of the features characteristic for depression. A Beck's Inventory (IDB – Beck Depression Inventory) and non-standardized questionnaire regarding the sense of security were used in the research. A total of 189 people were tested (F20-35 – 91; M20-35 – 98). Based on the analysis of the research it was established: the age of the respondents does not differ statistically ($p = .12$). In the case of the intensity of depression, there are significant differences between the studied women and men ($p = .01$). Early adulthood is not free from depressive states. Most respondents do not experience it. Young people present a sense of security in a moderate (subjective) way. Depressiveness is a determinant of the sense of security of the surveyed women. The symptoms of depression in higher intensity are noticeable in the examined women.

Keywords: depressiveness; gender; early adulthood

Wprowadzenie

W ostatnich latach zaburzenia depresyjne stały się jednym z najpoważniejszych problemów zdrowotnych współczesnych społeczeństw. Depresja należy do najczęściej występujących zaburzeń psychicznych, na którą choruje w skali globalnej 350 mln ludzi (Marcus i in., 2012). Światowa Organizacja Zdrowia prognozuje, że w najbliższym czasie depresja stanie się na świecie drugą, po chorobie niedokrwiennej serca, najczęściej diagnozowaną chorobą oraz przyczyną niepełnosprawności, a w 2030 roku będzie prawdopodobnie stanowić główną przyczynę inwalidztwa (Rybakowski, 2010). Obszar badań dotyczących depresyjności w kontekście poczucia bezpieczeństwa osób we wczesnej dorosłości nie jest jeszcze w wystarczającym stopniu przedmiotem analiz naukowych, bowiem w literaturze przedmiotu brakuje opracowań naukowych poświęconych tej problematyce.

Pojęciem depresji określane jest zarówno stan obniżonego nastroju, jak i utraty zainteresowań oraz zmniejszenia energii, wpływający negatywnie na funkcjonowanie człowieka. Jest to więc zaburzenie życia emocjonalnego, a jego podstawowy objaw to dominujące uczucie smutku, przygnębienia oraz zniechęcenia. W literaturze przedmiotu podkreśla się również, że w przypadku depresji pojawiają się często zaburzenia koncentracji uwagi i zdolności myślenia, utrata poczucia własnej wartości, poczucie winy, zahamowanie lub niepokój, zaburzenia snu oraz zmiany łaknienia i masy ciała. Należy jednak zaznaczyć, że problem depresji ma miejsce w sytuacji, gdy w obrazie klinicznym wymienione objawy zaczynają dominować (Bidzan, 2011).

Wśród objawów (podstawowych) depresji wymienia się: obniżenie nastroju, utrata zainteresowań i/lub anhedonia, spadek energii lub zwiększona męczliwość. Wskazuje się także na objawy dodatkowe, takie jak utrata wiary w siebie i poczucia własnej wartości, zakłócenia rytmu snu i czuwania, problemy z pamięcią i koncentracją, nawracające myśli samobójcze, nieracjonalne poczucie winy, zmiana apetytu, spowolnienie i niepokój (Kurpas, Steciwko, 2006).

W psychiatrii definicja pojęcia „depresji” zakwalifikowana została do grupy zaburzeń psychicznych i analizowana jest w kontekście specyficznego aspektu zaburzeń nastroju oraz emocji. Podkreśla się, że cechą charakterystyczną depresji są nie tylko wahania nastroju, ale także szereg istotnych nieprawidłowości w funkcjonowaniu na poziomie zawodowym, społecznym, a także edukacyjnym. Zaburzeniom depresyjnym zawsze towarzyszy długotrwała niezdolność do działania, nawet w sytuacji, kiedy choremu udaje się radzić z codziennymi problemami (Lelonek, Wiraszka, 2016). Badacze tej problematyki wskazują dwie kluczowe formy zespołów depresyjnych: 1) depresja z dużym lękiem i niepokojem psychoruchowym, 2) wariant asteniczno-depresyjny (szerzej: Pużyński 2002). W przypadku osób doświadczających stanów depresyjnych dość

często wraz z lękiem i niepokojem występuje nastrój depresyjno-drażliwy, bojaźliwy z różnorodną paletą ekspresji emocjonalnych (lamentu, zawożenia, rozpacz, niepokoj, wzywania pomocy) (Filipska, Pietrzykowski, 2015). Wielu pacjentów informuje również o występowaniu skarg hipochondrycznych, przybierających postać urojeń. Wśród innych objawów wskazywane są także urojenia kłeski materialnej, przeświadczenia o okoliczności bez wyjścia, poczucie winy, grzeszności i pokuty. Wskazany kształt zespołu depresyjnego, określanego dotychczas był obrazem klinicznym depresji starczej, obecnie występuje coraz rzadziej (Filipska, Pietrzykowski, 2015). Natomiast w przypadku wariantu asteniczno-depresyjnego dominuje pasywność, abulia, utrata różnego rodzaju hobby oraz uczucie obniżonej aktywności fizycznej i psychicznej, głównie intelektualnej, występujące z samopoczuciem depresyjnym (Pużyński, 2002).

W nieleczonej depresji człowiek wycofuje się z życia społecznego, zaczyna unikać aktywności zawodowej, kontaktów z innymi ludźmi, koncentrując się na wewnętrznym negatywnym stanie emocjonalnym. Stany depresyjne powodują także często zaburzenia odżywiania (prowadzące do szeregu następstw somatycznych), autoagresję, myśli i próby samobójcze (Florczak, 2016).

Narastające zjawisko depresji, zagrażające bezpośrednio psychicznemu bezpieczeństwu zdrowotnemu współczesnych społeczeństw, spowodowało, że zaczęły powstawać programy ochrony zdrowia psychicznego. Komisja Europejska wydała w 2005 r. Zieloną Księgę na rzecz poprawy zdrowia psychicznego ludności oraz strategii zdrowia psychicznego dla Unii Europejskiej, której omówienie przekracza ramy niniejszego opracowania (Florczak, 2016).

Istnieje wiele teorii próbujących wyjaśnić etiologię depresji, w których uwagę zwraca się głównie na podłoże biologiczne i społeczne. Najczęściej wskazuje się na przyczyny o charakterze endogennym i egzogennym. Podkreśla się, że depresja endogenna uwarunkowana jest biologicznie, a egzogenna posiada ma psychospołeczne. Obecnie badacze tej problematyki podkreślają w takim samym stopniu znaczenie podłoża neuroanatomicznego depresji, jak również psychologiczno-społeczne (Kurcz, Skarżyńska, 2005). Należy jednak zaznaczyć, że przyczyny powstania depresji są złożone i trudne do wyjaśnienia, gdyż najczęściej stanowią splot przeszłości i teraźniejszości z udziałem różnego rodzaju sytuacji stresowych występujących na przestrzeni całego życia człowieka (zob. Atkinson, 2008).

Analizując problematykę depresji w kontekście jej etiologii nie można jednak pominąć problematyki związanej z poczuciem bezpieczeństwa człowieka, które jest pojęciem wieloznacznym, różnie rozumianym i analizowanym w zależności od obszaru zainteresowań danej dyscypliny czy dziedziny wiedzy (Florczak, 2016). Występuje ono również w połączeniu z innymi pojęciami, co sprawia, że uzyskuje kolejne konteksty znaczeniowe. Istnieje więc nie tylko różnorodność, lecz także brak jednoznaczności w rozumieniu pojęcia bezpieczeństwa (Pomykała, 2010).

Terminem „bezpieczeństwo” najczęściej określa się stan pewności, spokoju, jego zabezpieczenia i odczuwania oraz brak zagrożenia, a także ochrony przed niebezpieczeństwem (Barnaszewski, 2005). W przypadku bezpieczeństwa mamy więc do czynienia z sytuacją cechującą się brakiem ryzyka utraty czegoś, co w sposób szczególny cenimy, np. zdrowie, pracę, szacunek, uczucia, dobra materialne (Borkowski, 2000). Stanowi ono jednocześnie podstawową potrzebę każdego człowieka i grup społecznych. Bezpieczeństwo można więc spostrzegać jako wartość konieczną do życia i rozwoju (Barnaszewski, 2005), która wyzwala aktywność człowieka i jest jednym z warunków samorealizacji. Ogólnie ujmując, bezpieczeństwo jest stanem (czy też procesem), który zapewnia człowiekowi poczucie pewności istnienia i stanowi gwarancję na jego zachowanie i doskonalenie (Jarmoszko, 2014).

Poczucie bezpieczeństwa może mieć wymiar subiektywny lub obiektywny i może być rozumiane jako stan lub proces, ponadto ma związek zarówno z przetrwaniem danego podmiotu, jak i sytuacją umożliwiającą jego rozwój. Stan bezpieczeństwa można rozpatrywać w kilku kategoriach, jako: 1) stan braku bezpieczeństwa (ma miejsce wówczas, kiedy w sposób adekwatny jest spostrzegane zagrożenie); 2) stan obsesji (kiedy niewielkie zagrożenie postrzegane jest w kategoriach dużego zagrożenia); 3) stan fałszywego bezpieczeństwa (występuje w sytuacji zlekceważenia dużego zagrożenia); 4) stan bezpieczeństwa (niewielkie zagrożenie jest postrzegane adekwatnie). Warto także podkreślić, że podmiotowy wymiar bezpieczeństwa można rozpatrywać z perspektywy międzynarodowej, państwa i jednostki (Głogowska, Zdrojewska, Wagner, 2011).

Należy również zaznaczyć, że potrzeba bezpieczeństwa jest jedną z najważniejszych i najbardziej podstawowych potrzeb psychicznych (Maslow, 2006). Niezaspokojenie tej potrzeby powoduje nie tylko doraźne przeżycia lękowe, lecz może prowadzić do trwałych zaburzeń w funkcjonowaniu układu nerwowego, co z kolei negatywnie wpływa na funkcjonowanie emocjonalne i społeczne, a niekiedy może też rzutować na sferę poznawczą człowieka. Poczucie braku bezpieczeństwa nieustannego zagrożenia, potęgując stany lękowe, może sprawić, że człowiek nie potrafi radzić sobie z problemami życiowymi, sytuacjami stresogennymi. Na skutek przedłużającej się sytuacji stresowej zaczynają zawodzić wszystkie psychologiczne mechanizmy obronne. W konsekwencji długotrwałe stany lękowe mogą prowadzić do ciężkich stanów depresyjnych. W wielu przypadkach człowiek w sytuacji ciągłego stresu lub długotrwałego poczucia zagrożenia przyjmuje „długotrwałą” postawę obronną. Sytuacja taka sprawia, że w wyniku działania mechanizmów może zachodzić do zaburzenia oceny rzeczywistości oraz całkowitej utraty poczucia bezpieczeństwa, co w dłuższym okresie może doprowadzić do zaburzenia zdrowia psychicznego i somatycznego (Strelau, 2000). W tym przypadku na skutek przedłużającej się sytuacji stresowej zaczynają zawodzić wszystkie psychologiczne mechanizmy obronne.

W wielu przypadkach zaburzenia depresyjne zaczynające się już w bardzo młodym wieku mają charakter nawracający, a także obniżają poziom poczucia bezpieczeństwa emocjonalnego i możliwość prawidłowego funkcjonowania. Depresja może mieć miejsce w każdym przedziale wiekowym, lecz szczyt jej występowania szacuje się najczęściej pomiędzy 30. a 40. a także 50. a 60. rokiem życia (Lewinsohn, Hops, Roberts, 1993). W sposób szczególny depresją zagrożone są zatem osoby młode, znajdujące się w okresie wczesnej dorosłości, co związane jest z dużą liczbą różnych zagrożeń i konfliktów, jakie ujawniają się na nowej, dorosłej drodze życia człowieka (Brzezińska, 2002). Należy jednocześnie podkreślić, że wczesny okres dorosłości przypadający na lata między 20 a 30/35 rokiem życia jest okresem swoistego uczenia się nie tylko podejmowania, lecz także wywiązywania się z nowych zobowiązań i zadań. Wchodzenie w okres wczesnej dorosłości wiąże się bowiem z budowaniem realnej wizji swojej przyszłości, podjęciem studiów, rozpoczynaniem pracy zawodowej, zawarciem związku małżeńskiego oraz z wydaniem na świat potomstwa.

Jak twierdzi Levinson (Miś, 2000), na wczesną dorosłość składają się z trzy następujące etapy: wchodzenie w role, redefinicja pełnionych ról oraz ustanowienie swojego miejsca w świecie dorosłych. W okresie tym intensyfikują się zadania w trzech obszarach: 1) aktywności zawodowej, 2) związania się z partnerem życiowym, przyjacielem, osobą bliską, 3) założenia własnej rodziny (Smykowski, 2004).

Podejmowanie w okresie wczesnej dorosłości, szeregu nowych zadań i ról społecznych o wzrastającym stopniu trudności może wiązać się z dużą liczbą różnych typów konfliktów (Brzezińska, 2002) mogących stanowić źródło stresu. W okresie wczesnej dorosłości ma miejsce duża liczba, silniej niż w późniejszych fazach życia, przeżywanych sytuacji stresowych, związanych z podejmowaniem się nowych różnych ról społecznych, co prowadzić może, w dłuższym przedziale czasowym, do zaburzeń emocjonalnych (por. Bee, 1998), w tym stanów depresyjnych.

1. Metoda

W badaniach zastosowano Inwentarz A. Becka (*Beck Depression Inventory* – BDI) oraz niestandardyzowany kwestionariusz dotyczący poczucia bezpieczeństwa. Przebadano łącznie 189 osób (K20-35 – 91; M20-35 – 98). Badanie osób we wczesnej dorosłości nakierowane na zdiagnozowane depresji, mimo że istnieje możliwość wyboru skali spośród wielu, nie jest łatwym zadaniem. Zasadniczo badają one zespół objawów, który musi być czytelny przez odpowiednio długi czas i poprzez odpowiednie natężenie. Do najczęściej stosowanych należą: Inwentarz Depresji Becka (BDI), Geriatryczna Skala Oceny Depresji Yesavagea, Skala Depresji Hamiltona. Kwestionariusz BDI-1 pochodzi z 1961 roku i nie miał polskiej adaptacji. Traktuje się go jako przesiewowe narzędzie diagnostyczne, które

umożliwia dokonanie pomiaru natężenia występujących objawów depresji, i często stosuje w klinicznej praktyce. Odpowiedzi na 21 pytań udziela sam badany, korzystając ze skali od 0 do 3, gdzie wartość 0 oznacza, że opisany symptom nie występuje. Niskie wyniki sugerują brak występowania depresji, wyższe (w zależności od liczby punktów) interpretuje się jako depresję łagodną, umiarkowaną lub głęboką (ciężką). Geriatryczna Skala Oceny Depresji – GSD (powstała w 1983 roku) najczęściej znajduje zastosowanie na oddziałach geriatrycznych i ma dwie wersje – pierwsza (pełna) składa się z 30, natomiast druga (skrótowa) z 15 pytań. Uważa się, że zawarte w niej pytania są zbyt ogólne i nie mają adekwatnego odniesienia do funkcjonowania. Skala depresji Hamiltona (HAM-D) należy do narzędzi opartych na obserwacji pacjenta (kwestionariusz na podstawie obserwacji wypełnia lekarz) i stąd dobrze sprawdza się w pracy lekarza pierwszego kontaktu (Humińska, Targowski, 2018; Więclawska 2005). Charakterystyka powyższych narzędzi diagnozujących objawy depresji z racji badań grupowych, wieku badanych, jednocześnie funkcjonujących poza oddziałami szpitalnymi, ukierunkowała wybór na Inwentarz Depresji Becka (BDI).

2. Analiza wyników i dyskusja

Poniższe wyniki miały dać odpowiedź na następujące problemy badawcze:

1. Czy kobiety we wczesnej dorosłości różnią się od młodych mężczyzn w nasileniu występowania cech charakterystycznych dla depresji?
H-1 Kobiety prezentują wyższe niż mężczyźni nasycenie cech charakterystycznych dla depresji.
2. Jaki odsetek badanych osób jest wolny od symptomów depresyjnych?
H-2 Osoby wolne od symptomów depresyjnych stanowią większość w grupie badanych kobiet i mężczyzn.

W celu ustalenia, czy badane grupy są wobec siebie podobne wiekowo, skorzystano ze statystyk opisowych i ustalono, że kobiety i mężczyźni, którzy wzięli udział w badaniach nie różnią się wiekowo pod względem statystycznym ($p = .12$). Był to konieczny warunek wstępny do przeprowadzenia zasadniczych analiz, zgodnych z przyjętą problematyką badań.

Tabela 1

Rozkład częstotliwości wieku badanych kobiet

Klasa	N	%	KS (D)	p
20-23	27	29,60		
24-27	32	35,20		
28-31	16	17,16	.14	.03 (rozkład nienormalny)
32-35	16	17,16		
Razem	91	100,00		

Analizując rozkład częstotliwości wieku badanych kobiet (tabela 1), można zauważyć, że największą grupę stanowiły kobiety w przedziale wiekowym 24-27 lat = 35,20%, a pozostałe przedziały wiekowe były reprezentowane w następujący sposób: 20-23 lata = 29,60%; 28-31 lat = 17,16%; 32-35 lat = 17,16%. Rozkłady w poszczególnych podgrupach badanych mężczyzn nieco się różniły od powyżej zaprezentowanych i wynosiły (patrz tabela 2): 24-27 lat = 38,70%; 28-31 lat = 28,60%; 20-23 lata = 19,40%; 32-35 lat = 13,30%. Pomimo to badane grupy, analizowane w całości, nosiły cechy statystyczne, które nie różniły ich istotnie. W obu przypadkach (dotyczy to grupy mężczyzn i grupy kobiet) rozkłady okazały się nienormalne.

Tabela 2

Rozkład częstotliwości wieku badanych mężczyzn

Klasa	N	%	KS (D)	p
20-23	19	19,40		
24-27	38	38,70		
28-31	28	28,60	.13	.03 (rozkład normalny)
32-35	13	13,30		
Razem	98	100,00		

Mając na uwadze zjawisko występowania symptomów depresji wśród młodych osób, należy podkreślić, że zachodzą statystyczne różnice ich natężenia w badanych grupach ($p = .01$). Większe nasycenie depresyjnych cech można zauważyć u młodych kobiet. Jednocześnie mężczyźni (a właściwie symptomy depresyjne) mają większy rozrzut na skali natężenia. Z drugiej strony to nie zmienia wyników ogólnych, ponieważ wysokie wartości punktowe wyników surowych (niezależnie czy jest to 34, czy choćby 58) i tak są charakterystyczne dla ciężkiej (głębokiej) depresji. O ostatecznym obrazie tego zjawiska świadczy średnia ($K20-35 = 9,03$, $M20-35 = 7,85$),

Tabele 3 i 4 opisują nasilenie depresji wśród badanych mężczyzn i badanych kobiet. Te ostatnie w 62,59% przypadków nie wykazują cech depresyjnych, 18,71% dotyka lekka depresja, 14,30% umiarkowana, 4,40% głęboka. W przypadku mężczyzn wolnych od symptomów depresyjnych jest 79,60%, 14,30% przechodzi lekki lub umiarkowany wymiar, a 6,10% jest doświadczonych głębokim stanem. Badając rozkład depresyjności, podobnie jak w poprzednich analizach, uzyskano rozkłady nienormalne. Powyższe wyniki muszą niepokoić, ponieważ potwierdzają dotychczasowe badania (zasygnalizowane w części teoretycznej artykułu), że depresja przestała być przypisywana tylko wiekowi senioralnemu. Staje się wyzwaniem, z którym muszą się zmagać i młodsze pokolenia.

Tabela 3

Rozkład częstotliwości depresji badanych kobiet

Klasa	N	%	KS (D)	p
0-7	47	51,60		
8-15	25	27,50		
16-23	13	14,30	.15	.029 (rozkład nienormalny)
24-31	4	4,40		
32-39	2	2,20		
Razem	91	100,00		

Tabela 4

Rozkład częstotliwości depresji badanych mężczyzn

Klasa	N	%	KS (D)	p
0-12	78	79,60		
13-25	14	14,30		
26-38	3	3,10	.13	.034 (rozkład nienormalny)
39-51	2	2,00		
52-64	1	1,00		
Razem	98	100,00		

Podsumowanie

Warto podkreślić, że wczesna dorosłość nie jest wolna od stanów depresyjnych. Coraz częściej dotyczą tych, którzy są na „starcie” dorosłego życia. Może przerastają ich stawiane przed nimi zadania lub sami zbyt wysokie stawiają przed sobą. Należy również zaznaczyć, że większość badanych nie doświadczyła depresji. Odnosząc się do badanej problematyki, należy także zaznaczyć, że ludzkie wyzwania i dramaty nie sposób mierzyć statystycznie. Trauma każdej osoby jest ważna, niepowtarzalna i godna wsparcia. Nie można również zapominać, że człowiek pozostając istotą społeczną, wszystkie swoje niedostatki przenosi na innych członków grup społecznych.

Przeprowadzona analiza wskazuje także, że depresyjność jest determinantą życia kobiet. Symptomy depresji w wyższym natężeniu zauważalne były w przypadku badanych kobiet. Nie oznacza to jednak, że wśród badanych mężczyzn nie ma osób, które warunkują swoje funkcjonowanie od natężenia stanów depresyjnych. Wydaje się, że za występowanie stanów depresyjnych konkretnej jednostki współodpowiedzialność biorą wszyscy członkowie społeczności, w której żyje.

Bibliografia

- Atkinson, S. (2008). *Jak wydobyć się z depresji*. Warszawa.
- Barnaszewski, A. (2005). Istota pojęcia i znaczenie bezpieczeństwa w funkcjonowaniu jednostek i społeczności. *Zeszyty Naukowe WSOWL*, 4, 77-99.
- Bee, H. (1998). *Lifespan development*. New York.
- Bidzan, L. (2011). Depresyjne zaburzenia nastroju u osób w wieku podeszłym. *Medycyna Wieku Podeszłego*, 1(1), 31-41.
- Borkowski, J. i in. (2000). *Słownik terminów z zakresu psychologii dowodzenia i zarządzania*. Warszawa.
- Brzezińska, A. (2002). Dorosłość – szanse i zagrożenia dla rozwoju. W: A. Brzezińska, K. Appelt, J. Wojciechowska (red.), *Szanse i zagrożenia rozwoju w okresie dorosłości* (s. 11-22). Poznań.
- Filipska, K., Pietrzykowski Ł. (2015). Zaburzenia depresyjne u osób w podeszłym wieku – przegląd literatury. *Gerontologia Polska*, 4, 165-200.
- Florczak, A. (2016). Psychologiczne mechanizmy bezpieczeństwa zdrowotnego. *De Securitate et Defensione*, 2(2), 106-107.
- Głogowska, P., Zdrojewska, P., Wagner, H. (2016). Bezpieczeństwo i zagrożenia – wzajemne relacje. *Zeszyty Naukowe PWSZ w Legnicy*, 20(3), 25-32.
- Humięcka, K., Targowski, T. (2018). Trudności diagnostyczne depresji wieku podeszłego- przegląd wybranych skalskriningowych. *Geriatrics*, 12, 44-48.
- Jarmoszko, S. (2014). O bezpieczeństwie zdrowotnym z perspektywy antropologii bezpieczeństwa. Referat wygłoszony na konferencji: „Bezpieczeństwo zdrowotne w Polsce - uwarunkowania personalne i strukturalne”. Siedlce: UPH.
- Koziej, S. (2011). Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja. *Bezpieczeństwo Narodowe*, 18, 19-39.
- Kurcz, I., Skarżyńska, K. (2005). *Słownik psychologii*. Warszawa.
- Kurpas, D., Steciwko, A. (2006). Zaburzenia depresyjne w praktyce lekarza rodzinnego. W: A. Steciwko (red.), *Wybrane zagadnienia z praktyki lekarza rodzinnego*, vol. 7 (s. 146-155). Wrocław.
- Lelonek, B., Wiraszka G. (2016). Depresja – współczesny problem zdrowia psychicznego i zagrożenie cywilizacji. W: K. Kowalczyk, E. Krajewska-Kułak, M. Cybulski (red.), *Wybrane choroby cywilizacyjne XXI wieku*, vol. 2 (s. 16-31). Białystok.
- Lewinsohn, P. M., Hops, H., Roberts, R. E. i in. (1993). Adolescent psychopathology: I. Prevalence and incidence of depression and other DSM-III-R disorders in high school students. *Journal of Abnormal Psychology*, 102, 133-144.
- Marcus, M., Yasamy, M. T., Ommeren, M. van, Chisholm, D., Saxena, S. (2012). *Depression. A global Public health Concern*. WHO Department of Mental Health and Substance Abuse, World Health Organization. Pobrano z: https://www.who.int/mental_health/management/depression/who_paper_depression_wfmh_2012.pdf

- Maslow, A. H. (2006). *Motywacja i osobowość*. Warszawa.
- Miś, L. (2000). Ery i fazy rozwoju człowieka dorosłego w ujęciu Daniela J. Levinsona. W: P. Socha (red.), *Duchowy rozwój człowieka* (s. 45-60). Kraków.
- Murray, C. J., Vos, T., Lozano, R. i in. (2012). Disability-adjusted life years (DALYs) for 291 diseases and injuries in 21 regions, 1990-2010: a systematic analysis for the Global Burden of Disease Study 2010. *Lancet*, 380, 2197-2223.
- Pomykała, M. (2010). Bezpieczeństwo – w poszukiwaniu definicji. *Zeszyty Naukowe Politechniki Rzeszowskiej: Zarządzanie i Marketing*, 17(4), 107-114.
- Pużyński, S. (2002). *Depresje i zaburzenia afektywne*. Warszawa.
- Rybakowski, J. (2010). Postępy diagnostyki i terapii depresji i choroby afektywnej dwubiegunowej. *Przewodnik Lekarza*, 2, 125-130.
- Smykowski, B. (2004). Wczesna dorosłość – szanse rozwoju. *Remedium*, 2(132), 4-5.
- Strelau, J. (2000). *Psychologia. Podręcznik akademicki*. Gdańsk.
- Więclawska, A. (2005). *Nieletnie dziewczęta samotnie wychowujące dzieci a ich przygotowanie do radzenia sobie z ograniczeniami losu*. Toruń: UMK.

Ekonomista i socjolog Ferdynand Zweig – życiorys i wybrane dzieła

Katarzyna Sołkowicz

Instytut Pracy i Spraw Socjalnych

<https://orcid.org/0000-0002-9189-9044>

kasiams@op.pl

Economist and sociologist Ferdinand Zweig – memoir and selected works

The aim of the study was to present the profile of the Polish economist and sociologist of labour relations Ferdinand Zweig, who was born in Cracow on June 23, 1896. The most important impact on the scientific interests of Ferdinand Zweig was influenced by professor of economics Adam Krzyżanowski, founder of the Cracow School of Economics. He received his doctorate in rights on November 19, 1918. Since 1928 Zweig began to teach economics at the Jagiellonian University. In January 1929 he was appointed associate professor of political economy and in 1935 professor at the Faculty of Law in the field of economic sciences. In the late 1940s Ferdinand Zweig was a lecturer in economics at the Polish University College in London. From 1953 to 1956 he was a professor of sociology and labour relations at the Hebrew University of Jerusalem and from 1964 to 1966 at Tel Aviv University. Ferdinand Zweig died in London on June 9, 1988. It is worth noting that his theoretical and liberal views differed from the practical side, i.e. the real solutions. Ferdinand Zweig's second field of interest was sociology of work. His research and conclusions complement previous economic research.

Keywords: Ferdinand Zweig; neoliberalism; classical school; sociology of labour

Wstęp

Celem niniejszego opracowania jest zaprezentowanie sylwetki Ferdynanda Zweiga, polskiego ekonomisty i socjologa stosunków pracy, który urodził się w Krakowie 23 czerwca 1896 r. w rodzinie żydowskiej. Ukończył krakowskie Gimnazjum św. Jacka. W latach 1914-1918 studiował prawo na uniwersytecie w Krakowie oraz w Wiedniu. Największy wpływ na zainteresowania naukowe Zweiga wywarł Adam Krzyżanowski, profesor ekonomii, twórca Krakowskiej Szkoły Ekonomii. Tytuł doktora praw uzyskał 19 listopada 1918 r. W latach 1920-1921 pracował jako referent w Głównym Urzędzie Statystycznym.

W 1921 r. powstało Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie. Było to forum działalności odczytowej, badawczej i wydawniczej ekonomicznej szkoły krakowskiej. Założycielem Towarzystwa był Adam Krzyżanowski. Do jego czołówki intelektualnej należał, oprócz Adama Heydla, Ferdynand Zweig, który napisał wiele istotnych artykułów na temat ówczesnych polskich problemów gospodarczych. Najważniejsze prace, jakie napisał w okresie międzywojennym, to *Cztery systemy ekonomii* (Kraków 1932), *Ekonomia a technika* (Kraków 1935) i *Zmierzch czy odrodzenie liberalizmu* (Lwów–Warszawa 1938). Zweig współpracował z „Czasem”, „Czasopismem Prawniczym i Ekonomicznym”, „Przeglądem Współczesnym” i „Ekonomistą”. W 1927 r. objął funkcję redaktora gospodarczego w „Ilustrowanym Kurjerze Codziennym”, napisał ponad 850 artykułów dla tego dziennika i współpracował z nim do wybuchu II wojny światowej. Od 1928 r. Zweig zaczął wykładać ekonomię na Uniwersytecie Jagiellońskim. W styczniu 1929 r. został mianowany docentem ekonomii politycznej, a w 1935 r. profesorem na Wydziale Prawa z zakresu nauk ekonomicznych. Był wykładowcą historii doktryn ekonomicznych w latach 1929-1939, równocześnie prowadził też trzy inne cykle wykładów: *Monopole w życiu gospodarczym*, *Ekonomia a technika* oraz *Historia liberalizmu* (Lityńska, 1983, s. 38-42).

1. Okres londyński (1939-1988)

Po wybuchu II wojny światowej Zweig wyjechał do Londynu. Podczas jej trwania był doradcą ekonomicznym gen. Władysława Sikorskiego i brał udział w pracach Komitetu Rzecznawców Ekonomicznych przy Ministerstwie Spraw Kongresowych. W czasie wojny wydał kolejne książki: *The Planning of Free Societies* (Londyn 1942) i *Poland Between Two Wars*. Należał również do komitetu redakcyjnego „Ekonomisty Polskiego”, który publikował prace Stowarzyszenia Ekonomistów Polskich w Zjednoczonym Królestwie. Po zakończeniu wojny pozostał w Wielkiej Brytanii, mimo że dostał propozycję powrotu do Krakowa, i to bezpośrednio od rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był wykładowcą na polskim

Wydziale Prawa Uniwersytetu w Oksfordzie do połowy 1946 r., potem wydział rozwiązano. Następnie poświęcił się studiom socjologicznym ukierunkowanym na socjologię pracy. Przeprowadził, na zlecenie różnych instytutów, wiele badań dotyczących stosunków pracy, stosując własną metodę badawczą, która polegała na odpowiedniej technice prowadzenia rozmów z robotnikami. Wydał w tym czasie swoje pierwsze prace socjologiczne: *Labour, Life and Poverty* (Londyn 1948), *Men in the Pits* (Londyn 1948) oraz kolejną ekonomiczną: *Economic Ideas: A Study of Historical Perspectives* (Nowy Jork 1950).

Pod koniec lat czterdziestych Ferdynand Zweig był wykładowcą ekonomii w polskim college'u uniwersyteckim w Londynie. Poświęcał się też badaniom socjologicznym nad stosunkami pracy: *Productivity and Trade Unions* (Oxford 1952), *Women's Life and Labour* (Londyn 1952) i *The British Worker* (Harmondsworth-Middlesex 1952). Odbił dwuletnie stypendium badawcze na uniwersytecie w Manchesterze. Później poświęcił kilka miesięcy na badanie pozycji polskiego robotnika (pracownika) w Anglii. W latach 1953-1956 był profesorem socjologii i stosunków pracy na Uniwersytecie Hebrajskim w Jerozolimie, a w latach 1964-1966 na uniwersytecie w Tel Awiwie. Efektem tego były prace: *The Israeli Worker* (Nowy Jork 1959), *Israel: the Sword and the Harp* (Londyn 1969). Pomiędzy obydwojma pobytami w Izraelu Ferdynand Zweig badał warunki życia robotników brytyjskich pod patronatem Narodowego Instytutu Badań Ekonomicznych i Społecznych. W rezultacie napisał: *The Worker in an Affluent Society* (Londyn 1961) oraz *The Student in the Age of Anxiety* (Londyn 1963). Te dwie książki przyniosły mu rozgłos, co zaowocowało zaproszeniem do Monachium na konferencję UNESCO poświęconą społecznym aspektom oddziaływania pracy zawodowej na młodzież. Kolejna praca *The Quest for Fellowship* (Londyn 1965) to podsumowanie badań na polu socjologii pracy, natomiast *The New Acquisitive Society* (Chichester-Londyn 1976) stanowi krytyczną ocenę zachodniego społeczeństwa. Ferdynand Zweig zmarł w Londynie 9 czerwca 1988 r. (Czerwiński, 1996, s. 11-14).

2. Poglądy

Ferdynand Zweig głosił polską odmianę neoliberalizmu jako przedstawiciela młodszej generacji ekonomistów krakowskich. Jego poglądy teoretyczne kształtowały się pod wpływem ekonomii angielskiej, głównie szkoły neoklasycznej. Neoliberalizm był kierunkiem w ówczesnej ekonomii przyjmującym za podstawę funkcjonowania gospodarki wolną grę sił rynkowych, lecz dopuszczającym ingerencję państwa w określonym zakresie. W odróżnieniu od innego przedstawiciela myśli neoliberalnej w Polsce – Henryka Tennenbauma (profesora Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, reprezentującego ideologię wielkiego kapitału) – Zweig reprezentował ideologię i interesy ekonomiczne średnich właścicieli

kapitałów. Należał do ekonomistów starających się przywrócić ekonomii rangę nauki społecznej, ponieważ według niego ekonomia, względnie socjologia gospodarcza, jest nauką socjalną. Dopuszczał ingerencję państwa w życie gospodarcze, ale na korzyść średnich i drobnych właścicieli. Stąd też, odmiennie niż Tennenbaum, oceniał rolę monopolu w gospodarce. Działalność monopolu ukierunkowana była, zdaniem Zweiga, na eksploatację, a nie na rozwój i postęp.

Zweig domagał się likwidacji prawa promonopolistycznego, prohibicjonizmu, systemu kontyngentów i zakazów przywozu, przywilejów, koncesji premii oraz etatyzmu. Krytykował również nadmierny interwencjonizm i zacofanie gospodarcze. Decydujące znaczenie w programie neoliberalnym Zweiga miał powrót do wolnej wymiany międzynarodowej i prawa liberalnego. Kryzys traktował jako cenę postępu technicznego, ponieważ nowe metody produkcji naruszają równowagę rynkową, a kryzys jest następstwem procesów przystosowawczych. Wskazywał na istnienie powiązań między ekonomią a techniką oraz miejscem postępu technicznego w procesie dynamizacji życia gospodarczego (Lityńska, 1998, s. 49-51, 67).

Program Zweiga był próbą adaptacji liberalizmu współczesnego do nowej rzeczywistości, uwarunkowanej zmianami technicznymi, nową strukturą polityczną, społeczną i gospodarczą. Nazywał neoliberalizm nowym systemem wolności, który miał przyjść po załamaniu systemu przymusu rozwiniętego na bazie socjalizmu i nacjonalizmu. Charakterystyczne dla myśli politycznej szkoły krakowskiej były próby nasycenia liberalizmu klasycznego elementami refleksji właściwej keynesizmowi (Zweig), myśli narodowej (Heydel) oraz filozofii chrześcijańskiej (Krzyżanowski). Przedstawiciele szkoły zdecydowanie odrzucali tzw. liberalizm integralny, utożsamiany wg nich z doktryną skrajnie indywidualistyczną oraz modelem państwa pełniącego jedynie funkcję „stróża nocnego” (klasyczna ekonomia polityczna), ponieważ w sytuacji zagrożenia bolszewizmem i faszyzmem mógł te zagrożenia potęgować. Byli za to zwolennikami liberalizmu ekonomicznego. Zweig uważał, że wolność jest najtańszą, najskuteczniejszą i najlepszą sztuką rządzenia i gospodarowania (Bochenek, 2004, s. 64).

Neoliberalizm Zweiga był próbą urealnienia modelu liberalnego, dostosowania go do polskich warunków. W odróżnieniu od Krzyżanowskiego i Heydla, Zweig nie ujmował liberalizmu doktrynalnie. Zdawał sobie sprawę, że wyprowadzenie Polski ze stanu zacofania gospodarczego wymagało pomocy państwa, nie dopuszczał jednak wszechstronnej ingerencji w stosunki gospodarcze. Przyznawał państwu rolę koordynatora decyzji ekonomicznych poszczególnych podmiotów gospodarczych. Zweig, podobnie jak inni ekonomiści Szkoły Krakowskiej, był przeciwnikiem prowadzenia robót publicznych przez państwo. Po wielkim kryzysie gospodarczym jego wypowiedzi na temat ekonomicznej roli państwa były w dalszym ciągu wyrazem postawy liberalnej. Neoliberalizm zwracał szczególną uwagę na teorię pieniądza. W latach trzydziestych wyznawcą teorii silnego pieniądza stał się Adam Krzyżanowski.

Neoliberalizm zakładał, że człowiek oprócz wolności pragnie i dąży do bogacenia się. Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Ferdinand Zweig liberalizm zdefiniował jako ustrój, w którym cele gospodarcze, a mianowicie cel nieograniczonego bogacenia się, wybijają się na plan pierwszy. Podstawą gospodarowania musi być wolna konkurencja, a państwo ma zapewnić tylko prawne ramy tego mechanizmu i opiekę społeczną kierować do jednostek, a nie grup społecznych (co mogłoby zniechęcać do wysiłku i nadmiernie obciążyć podatkami obywateli). I wolność, i własność służą celom utilitaryzmu materialnego, tj. bogaceniu się jednostek w skali największej. Zweig dalej wskazywał, że celem bogacenia się jest maksymalizacja dochodu. Nie chodzi w nim o dostarczanie poszukiwanych przez ludzi towarów, lecz o maksimum zysku właściciela (Czerwiński, 1996, s. 15-19).

W przedmowie książki *Zmierzch czy odrodzenie liberalizmu* Zweig pisze, że nie broni w niej zasad liberalizmu reakcyjnego w ujęciu Bastiata, ale liberalizmu radykalnego i społecznego, którego początki są widoczne u Adama Smitha. Ożywionego tak wielką sympatią dla ludu pracującego, a którego najlepszym wyrazicielem w połowie XIX w. był John Stuart Mill, liberał socjalny rozwijający szeroki program reformy społecznej. Nie jest to liberalizm pasywny, liberalizm założonych rąk, liberalizm fałszywego harmonizmu i solidaryzmu, ale liberalizm aktywny, domagający się interwencjonizmu państwa na szerokiej płaszczyźnie, interwencjonizmu właściwie zorientowanego: liberalizmu głoszącego hasło równych szans dla obywatela, zasadę równych punktów wyjścia. Jest to liberalizm, domagający się nie tylko wolnej gry sił, ale utworzenia warunków dla tej „wolnej gry” w strukturze społeczno-gospodarczej – przez dążenie do bardziej wyrównanego ustroju własności zarówno w rolnictwie, jak i w przemyśle, przez ochronę pracy, przez oświatę i kulturę ludu (Zweig, 1938, s. 3-5).

Twórczość Ferdynanda Zweiga nie pozwala przypisać mu jednego kierunku ekonomicznego, miał własną wizję neoliberalizmu, był przywiązany do szkoły klasycznej, ale też zaczerpnął względność praw ekonomicznych ze szkoły historycznej. Dodatkowo jego poglądy teoretyczne – liberalne – różniły się od strony praktycznej, czyli rozwiązań realnych. Zweig zdawał sobie sprawę jakie są realia gospodarcze, dlatego jego propozycje rozwiązywania problemów często były odległe od klasycznego liberalizmu (walkę z kartelami uważał za bezskuteczną, zalecał odejście od polityki deflacji w czasie kryzysu, aprobował plany Eugeniusza Kwiatkowskiego, czyli planowanie gospodarcze). Niejasności te wynikają z przemian gospodarczych zachodzących wówczas w świecie, w związku z czym mechanizm wolnego rynku nie działał sprawnie (protekcjonizm, bariery celne), a to spowodowało niemożność stosowania liberalnych rozwiązań. Zweig stwierdził, że nie zawsze to, co chcemy jest wykonalne oraz że sztuka gospodarowania była kiedyś i jest dziś sztuką wyboru wartości najważniejszych dla kraju. Zweig był zawsze zwolennikiem liberalizmu, ale w praktyce godził się na konieczne kompromisy w ramach innych systemów ekonomicznych.

Drugą dziedziną zainteresowań Zweiga była socjologia pracy. Jego badania i wnioski jakie z nich wyciągał to dopełnienie wcześniejszych badań ekonomicznych. W tym zakresie najważniejszą jego pracą była *The New Acquisitive Society* (Nowe zachłanne społeczeństwo), w której opisał, że rozwój ekonomiczny i postęp techniczny prowadzą do powstania konsumpcyjnego społeczeństwa masowego. To kolejny obiektywny proces, w którym nie można zastosować idei liberalnych. Nad ideałami można prowadzić rozważania teoretyczne, ale w przypadku poszukiwania rozwiązań konkretnych problemów gospodarczych i społecznych, trzeba iść na ustępstwa i kompromis. Życie społeczno-gospodarcze jest zbyt skomplikowane, żeby można je było ująć w jednoznaczne i proste formuły i prawa. Twórczość Zweiga to udowadnia (Czerwiński, 1996, s. 103-105).

3. Publikacje:

- *Cele i metody statystyki handlu zagranicznego* (1921)
- *Problem wartości* (1921)
- Artykuł *Kryzys w socjalizmie współczesnym* opublikowany w „Przeglądzie Współczesnym” (1923)
- *Złoty polski* (1923)
- *Przerzucenie podatków* (1923)
- *System ekonomii i skarbowości Juliana Dunajewskiego* (1925)
- *Bilans handlowy w okresie stabilizacji* (1925)
- *Polityka kredytowa banku polskiego* (1925)
- *Kartelizacja przemysłu polskiego* (1929)
- *Finansowanie konsumpcji* (1930)
- *Cztery systemy ekonomii: uniwersalizm, nacjonalizm, liberalizm, socjalizm* (1932)
- *O programach walki z kryzysem* (1933)
- *Ekonomia a technika* (1935)
- *Adam Krzyżanowski* (1937)
- *Liberalizm polskiej myśli ekonomicznej* (1937)
- *Zmierzch czy odrodzenie liberalizmu* (1938)
- *The Planning of Free Societies* (1942)
- *Historia doktryn ekonomicznych* (Londyn 1943)
- *Poland between two Wars: a critical study of social and economic changes* (1944)
- *Labour, Life and Poverty* (1948)
- *Productivity and Trade Unions* (1952)
- *The British Worker* (1952)
- *The Worker in an Affluent Society* (1961)
- *The New Acquisitive Society* (1976)
- *Pomiędzy dwiema wojnami* (1985).

Złoty polski (1923)

Poszukiwanie stałej wartości pozwalającej na stabilizowanie zmiennego życia gospodarczego i powojenną odbudowę przy obrocie papierowymi markami w Polsce. Bez stabilnego pieniądza nie można budować państwa i rozwijać sił gospodarczych kraju. Na stałej wartości pieniądza są oparte inne pojęcia gospodarcze, m.in. oprocentowanie kredytu, zysk handlowy, oprocentowanie oszczędności. Wszystkie przedwojenne pojęcia gospodarcze, którymi operuje ustawodawstwo gospodarcze i skarbowe, okazują się już nieaktualne. Walka z drożyzną i lichwą staje się bezcelowa, gdy nie ma stałego miernika wartości. [...]

Pieniądz spełnia dwie funkcje: jest miernikiem oraz środkiem obiegowym. Marka polska w tym czasie przestała spełniać funkcję miernika wartości. Stworzenie stałego miernika pieniężnego jest sednem rozważanego projektu wprowadzenia złotego. Marka pozostaje tylko środkiem obiegowym, ponieważ państwo polskie było zbyt słabe, by zapewnić jej określoną i stałą wartość, i nie mogło kontrolować procesu cen kształtowanego przez markę. Planuje się oddzielić funkcję mierniczą od obiegowej: funkcję obiegową spełniać będzie złoty, a jednostką rozrachunkową będzie marka polska. [...]

Złoty jest częściowo zbędny, wszystkie dodatnie skutki złotego dają się osiągnąć bez niego, wprowadzenie mnożnika podatkowego jest zupełnie niezależne od wprowadzenia powszechnego i ogólnego miernika. Złoty jest w czasie inflacji wygodnym rozwiązaniem, stanowi pewien rodzaj przystosowania się do gospodarki inflacyjnej, usprawiedliwia anarchię walutową. Powoduje wzrost cen i płac, oraz wypiera walutę markową z obiegu. Te abstrakcyjne metody rozrachunków nie dadzą rady wyprowadzić kraju z ciężkiej sytuacji gospodarczej, w jakiej się znalazł z powodu dewaluacji pieniądza (chaos gospodarczy). W praktyce życia gospodarczego wagę i moc posiadają siły realne – praca i kapitał. Aby rozpocząć rzeczywistą sanację skarbu, należy zebrać wielki fundusz sanacyjny z pożyczki zagranicznej, oraz akcji podatkowej i oszczędnościowej, czyli napełnić puste kasy skarbowe, wtedy państwo mogłoby osiągnąć stabilizację waluty. (Zweig, 1923, s. 1-41)

Artykuł *Kryzys w socjalizmie współczesnym* opublikowany w „Przeglądzie Współczesnym” (1923)

Rząd bolszewicki obejmując władzę, próbował realizować „program maksymalny” socjalizmu, który głosi konieczność stworzenia nowych, racjonalistycznych form kolektywnej gospodarki, opartej na publicznym władaniu warsztatami gospodarczymi i na zniesieniu wszystkich innych dochodów poza dochodem płynącym z pracy. Wkrótce jednak przekonał się, że istnieją ogniwa, tkwiące w mechanizmie gospodarczym tak silnie, iż ich usunięcie jest niewykonalne.

Budowa ustroju gospodarczego według „planu” na nowych zasadach, jest równoznaczną ze zburzeniem starej budowy i wzniesieniem nowej. Mechanizm gospodarczy to układ tysięcy elementów pozostających we wzajemnym związku. Reformować można każdy pojedynczy element lub kilka nielicznych elementów z osobna. Jeśli jednak wszystkie elementy zamierzamy równocześnie przeobrazić, wynika stąd chaos,

którego rezultatów przewidzieć nie możemy. Przy gwałtownym przewrocie niszczy się stary aparat, a ponieważ nie zdola się go w krótkim czasie wytworzyć, doprowadza się kraj do ruiny i nędzy. [...]

Eksperyment bolszewicki jest jednym z najstraszniejszych, najbardziej gigantycznych i najbardziej kosztownych eksperymentów ludzkości. Po kilkuletnim zmaganiu się z kapitalizmem rząd sowiecki ustąpił i nawrócił, początkowo niewyraźnie, później coraz silniej, do form kapitalistycznych. Przekonał się, że przymus i armia starczą jedynie wtedy, gdy chodzi o przeobrażenie instytucji. By realizować socjalizm, trzeba zmienić także i psychikę ludzką, i to w pierwszym rządzie psychikę ludzką; trzeba zmienić motywację psychiczną, osłabić żądzę zysku, wzmocnić natomiast zamiłowanie pracy i poczucie obowiązku. Ustrój socjalistyczny zorganizowany byłby na zasadzie celowości społecznej, a nie na zasadzie maksimum zysku. Decydującym i najsilniejszym czynnikiem w kształtowaniu się stosunku człowieka do człowieka w funkcjonowaniu ustroju społeczno-gospodarczego jest dusza ludzka, tj. stopień kulturalny i etyczny człowieka, jego poglądy, upodobania, potrzeby i motywy czynów. [...]

Institucje kolektywne dają wielką łatwość ciągnięcia wielkich i bezprawnych zysków. Egoizmowi i motywom kapitalistycznym, rządzącym szerokimi warstwami, odpowiadają jedynie indywidualne formy gospodarowania; altruizmowi i poczuciu obowiązków jedynie formy kolektywne. Kombinowanie form indywidualnych z altruizmem i ofiarnością jest nonsensem i marnotrawstwem energii socjalnej. Wiele bowiem sił byłoby w tym przypadku nie wyzyskanych. Równym nonsensem jest łączenie form kolektywnych z egoizmem. Władza, wykonywana w imieniu zbiorowości, użytą będzie wtedy nie dla celów zbiorowości, lecz celów indywidualnych. [...]

Socjalizm współczesny kładł wyłączny nacisk na przeobrażenie instytucji socjalno-politycznych, pomijając zupełnie siły drzemące w duszy ludzkiej. I to właśnie było źródłem jego porażki. Zupełna swoboda ruchów wewnątrz kraju partii ortodoksyjno-komunistycznej i zupełna bezsilność tej partii i jej rządu wobec sił działających wewnątrz duszy ludzkiej, nie oznaczała nic innego, jak rozkład i upadek programu maksymalnego. [...]

Program minimalny całkowicie odpadł i zachodzi konieczność zastąpienia go nowym. Program maksymalny natomiast oddala się w odległe krainy przyszłości i na tle współczesnej psychiki mas przedstawia się jako nieosiągalny. Socjalizm współczesny musi dojść do przekonania, że źródłem wyzysku są nie tylko instytucje, ale także i psychika ludzka, że na nic nie zda się przeobrażenie instytucji, jeśli nie idzie z nim w parze odpowiednie przeobrażenie psychiki ludzkiej. Socjalizm współczesny musi się bardziej uwewnętrznić, musi odbyć powrotną drogę od tzw. nauki do utopii. Musi główną uwagę kłaść na „wychowanie do socjalizmu” szerokich mas, musi starać się przeobrazić psychikę ludzką, musi propagować i nauczać, musi wchłonąć w siebie elementy ideowo-religijne, by wprowadzanie programów socjalizmu w życie mogło zakończyć się sukcesem. (Zweig, 1923, s. 132-136)

Kartelizacja przemysłu polskiego (1929)

Kartel jest kapitalistycznym związkiem samodzielnych przedsiębiorców lub kupców tej samej gałęzi przemysłu lub handlu, opartym na umowie, mającym na

celu regulowanie produkcji lub zbytu dla poprawy rentowności danej gałęzi. Zweig wyróżniał dwa rodzaje karteli:

- kartele-konwencje,
- kartele-monopole.

Kartele-konwencje nie dążyły do monopolistycznego opanowania rynku, więc ich działalność nie obejmowała ani ograniczeń produkcji lub zbytu, ani ustalania cen. Działalność takiego kartelu polegała na regulowaniu wytwórczości i zbytu, racjonalizacji, specjalizacji oraz typizacji, czyli stosowaniu środków nieprowadzących do monopolistycznego opanowania rynku.

Kartele-monopole rozwijały swoją działalność, wykorzystując ograniczenia produkcji (kontyngenty kwotowe i procentowe), ograniczenia zbytu (rejonowanie zbytu) lub ustalanie cen. Kartele mogły występować w syndykatach, jako samodzielne osoby prawne, dyktujące ceny na rynku. Kartel nie musiał być monopolistą bezwzględny, mógł jako monopolista względny regulować rynek, wytwarzając znaczącą część dóbr na danym rynku.

Ówczesny polski przemysł przechodził fazę ożywionej kartelizacji. Objęło to nie tylko przemysł surowcowy, ale również przemysł przetwórczy. Trudno było oszacować konkretną liczbę karteli, gdyż wiele z nich działało potajemnie. Większymi kartelami działającymi w Polsce były: kartel węglowy, kartel hutniczy, syndykat naftowy, syndykat gwoździ i drutu, syndykat łańcuchów, kartel cynkowy, kartel cementowy, kartel cukrowy, kartel przędzalni bawełnianych itd. W przemyśle polskim w odróżnieniu od innych krajów kartelizacja przebiegała przy udziale państwa.

Zwalczanie kartelizacji środkami ustawodawczymi było niewskazane, ponieważ było to bezcelowe (zbyt wiele możliwych form prawnych kartelu) i w wielu przypadkach kartele stanowiły konieczną formę gospodarki. Kartele eksportowe producentów nie mogły budzić zastrzeżeń i nie miały powinności podlegać ani kontroli ze strony państwa, ani żadnemu skrępowaniu. Kontrola i ingerencja państwa w zakresie karteli – monopolów wewnętrznych była konieczna, ponieważ kartele mogły zwyżkami cen lub ograniczeniem surowcowym obciążać rolników, przemysłowców i konsumentów. Następstwem kartelu – monopolu mieszanego był dumping (różnicowanie cen pomiędzy rynkiem wewnętrznym a zagranicznym). Dumping zwalniał często zagranicę od poszanowania kosztów stałych.

Kartelizacja jest ruchem zjawiającym się w starych społeczeństwach kapitalistycznych. Stosunki kartelowe powinny być uregulowane ustawodawczo i państwo powinno swoją polityką celną utrzymywać ukrytą konkurencję. Państwo udzielając ochrony celnej przemysłom, powinno utrzymywać tę ochronę na granicy konkurencyjności w ten sposób, aby ochrona odpowiadała tylko różnicy rzeczywistych kosztów produkcji w kraju i za granicą. Celem przeciwdziałania skutkom kartelizacji szkodliwym gospodarczo należało zorganizować handel,

spółdzielczość spożywcą i te branże przemysłu, w których kartelizacja jest bardzo trudna (Zweig, 1929, s. 1-12).

Cztery systemy ekonomii: uniwersalizm, nacjonalizm, liberalizm, socjalizm (1932)

Teoria ekonomiczna ma za zadanie badanie związków i zależności zjawisk społeczno-gospodarczych. Związki te teoria badać może przy przyjęciu różnych założeń dotyczących:

- mentalności gospodarczej (motywacji działalności gospodarczej),
- ustrojowych form gospodarowania (w ramach których jest prowadzona działalność gospodarcza) (Zweig, 1932, s. 110-111).

Ferdynand Zweig dokonał swojej własnej klasyfikacji doktryn ekonomicznych:

- uniwersalizm,
- nacjonalizm, czyli ekonomia narodowa,
- liberalizm,
- socjalizm.

W ekonomii uniwersalistycznej naczelnymi wartościami są wartości etyczno-teologiczne. W ekonomii nacjonalistycznej – wartości narodowe. W ekonomii liberalnej – wolność i bogactwo. W ekonomii socjalistycznej – idea wyrównania socjalnego klas (Zweig, 1932, s. 43-45).

Przez uniwersalizm rozumiemy etyczno-religijną koncepcję społeczeństwa, według której społeczeństwo przedstawia pewną duchową całość, analogiczną do organizmu, opartą na solidaryzmie wszystkich części i dążącą do duchowego doskonalenia się. Społeczeństwo służy całości, każda jednostka spełnia pewne funkcje dla dobra potrzeb całości. Podstawą uniwersalizmu jest teza o pierwszeństwie całości przed częścią. Społeczeństwo w sensie wspólnoty moralnej ma na oku wyższe cele duchowe. Organizacja społeczeństwa jest w swej całości organizacją stanową, ze zgodnymi interesami stanów. Uniwersalizm jest systemem państwa feudalnego opartego na idei kościelnej (Zweig, 1932, s. 50-61).

Pierwszym przedstawicielem nacjonalizmu był Nicolo Machiavelli. W ekonomii narodowej zasadą jest idea narodowo-polityczna. Zasadniczym celem jest potęga zjednoczonego politycznie narodu. Chodzi o zdobycie maksimum sił politycznych, kulturalnych i materialnych dla narodu. Dobre jest wszystko to, co służy rozwojowi narodu, państwa. Nacjonalizm, w przeciwieństwie do uniwersalizmu, tworzy podwójną etykę składającą się z etyki indywidualnej (kryteria moralne) i etyki publicznej (kryteria narodowo-polityczne, dobro narodu). Nacjonalizm dąży do rozwoju sił narodowych, dba o czystość krwi. Nacjonalizm podkreśla wyższość danego narodu pod względem rasowym nad innymi.

Zasadniczą tezę nacjonalizmu jest teza o sprzeczności interesów poszczególnych narodów. Teza ta zawiera w sobie element walki i postulat podporządkowania się społeczeństwa wymogom tej walki. Wynika z tego centralizm, militarizm, etatyzm i szeroko pojęta interwencja państwa. Teza nacjonalistyczna o sprzeczności interesów narodowych jest diametralnie przeciwna tezie uniwersalistycznej o zgodności wszystkich narodów. Uniwersalizm jest systemem harmonii i pokoju wewnętrznego i zewnętrznego, natomiast nacjonalizm zakłada pokój i zgodność wewnątrz narodu oraz system walki na zewnątrz i konflikt interesów różnych narodów (Zweig, 1932, s. 61-70).

Wczesny nacjonalizm określamy mianem merkantylizmu, który przypada na okres XV, XVI i XVII wieku w państwach zachodniej Europy. W Niemczech i Austrii nacjonalizm nosił w XVII i XVIII wieku miano kameralizmu. Prawdziwy nacjonalizm rozwinął się w Niemczech dopiero na początku XIX wieku. System nacjonalistyczny rozwijał się wszędzie, gdzie zachodziła potrzeba ochrony młodego przedsiębiorstwa kapitalistycznego (manufaktury), potrzeba dostosowania przemysłu do nowych warunków politycznych, potrzeba scementowania gospodarczego części kraju w jedną całość i odgródzenia jej od zagranicy. Nacjonalizm jest systemem państwa absolutnego lub opartego na dyktaturze narodowej (faszyzm). Reakcją przeciw nacjonalizmowi jest liberalizm, który obejmuje okres drugiej połowy XVIII wieku i pierwszej połowy XIX wieku oraz odpowiada okresowi rozwiniętej gospodarki kapitalistycznej (Zweig, 1932, s. 100-101).

Liberalizm jest systemem wolności, własności prywatnej oraz bogacenia się i zasady te pozostają w ścisłym związku. Nacelną zasadą jest zasada wolności, która polega na swobodzie czynienia wszystkiego w granicach humanitarnego kodeksu karnego. Zasada ta obejmuje zarówno wolność osobistą jak i wolność dyspozycji dobrami (czyli wolną konkurencję), oraz wolność polityczną. Taka strefa wolności daje człowiekowi warunki do nieograniczonego bogacenia się. Praca człowieka wolnego przedstawia najwyższą wartość gospodarczą. Prawo wolności indywidualnej pozwala pracować, wytwarzać dobra ruchome, które bierze się w posiadanie lub nabywa się za nie dobra nieruchome, czyli z tego prawa wypływa prawo własności. Prawo własności prywatnej daje bodziec do najszybszego bogacenia się znacznej liczby jednostek w społeczeństwie, wydobywa z człowieka wytrwałość w pogoni za zyskiem. Liberalizm jest w istocie systemem gospodarczym, w którym na pierwszy plan wybija się cel bogacenia się.

Liberalizm jest systemem kapitalizmu, odpowiada idealnemu obrazowi ustrojów gospodarczych na zachodzie Europy w XIX wieku. W kapitalizmie realizują się właśnie trzy najważniejsze zasady liberalizmu: wolność, własność prywatna i bogacenie się. Liberalizm jest zwolennikiem ograniczenia wydatków państwa do minimum. Ten system ekonomiczny skierowany jest na zagadnienia produkcji, odrzuca zasadę rozdziału dóbr, gdyż jest sprzeczna z zasadą wolności i bogacenia się. W tym

systemie panuje światopogląd materialistyczny. Przedstawicielami liberalizmu jest Adam Smith i Fryderyk Bastiat, Malthus i Ricardo (pesymizm ustrojowy) oraz Stuart i Mill (kombinacja liberalizmu z socjalizmem) (Zweig, 1932, s. 70-78).

Socjalizm jest systemem równości, realizowanej przymusem. Równość w znaczeniu społeczno-gospodarczym jest naczelną zasadą socjalizmu, mówi ona o równości w rozdziale dóbr. Równość nie może być realizowana w ustroju wolności, wyklucza wolną konkurencję, zamiast nich jest przymus i zasada monopolu. Wolny rynek oraz prawo popytu i podaży zostają zastąpione pełnym planowaniem życia gospodarczego. Całość stosunków społeczno-gospodarczych ma być regulowana przez instytucje państwowe. Rola państwa jako organu planującego jest w socjalizmie ogromna. Celem gospodarowania jest zaspokojenie potrzeb społecznych. Zasada równości neguje własność prywatną, względnie ogranicza ją do minimum (Zweig, 1932, s. 79-92).

Tabela 1

Porównanie systemów społeczno-ekonomicznych (Czerwiński, 1996, s. 31)

Teoria	System społeczno-ekonomiczny			
	Uniwersalizm	Nacjonalizm	Liberalizm	Socjalizm
Charakter nauki ekonomii	• ekonomia nauk etyczną	• ekonomia nauk historyczną	• ekonomia nauk teoretyczną	• ekonomia nauką socjologiczną
Motywacja działalności gospodarczej	• zaspokojenie potrzeb zgodnie z przynależnością grupową	• zapewnienie państwu narodowemu optymalnych warunków rozwoju	• indywidualny zysk	• zaspokojenie potrzeb społecznych
Zagadnienie centralne	• solidaryzm społeczny	• rozwój państwowych instytucji gospodarczych	• cena	• rozdział dochodów
Cena	• ceny etyczne odpowiadające zasadzie utrzymania	• ceny kształtowane przez politykę gospodarczą państwa	• ceny rynkowe kształtowane przez popyt i podaż	• ceny socjalne
Teoria wartości	• teoria obiektywnej wartości, słusznej oceny	• wartość dóbr jest kategorią historyczną	• obiektywna bądź subiektywna teoria wartości	• teoria wartości oparta na pracy
Pieniądz	• pieniądz jest środkiem ułatwiającym wymianę	• wartość pieniądza ustalana jest przez państwo	• ilość pieniądza na rynku decyduje o jego wartości	• pieniądz jest kategorią klasową, formą kapitału
Procent	• procent zawłaszczeniem cudzej pracy	• procent jest wynagrodzeniem za kapitał	• procent jest dochodem wytwarzanym przez kapitał	• procent zawłaszczeniem cudzej pracy
Płaca	• etyczna teoria płacy, wynagrodzenie odpowiada kosztom utrzymania rodziny, zgodnie z przynależnością do określonej grupy społecznej	• płaca zależy do rangi, jaką dana praca zajmuje w hierarchii celów gospodarstwa narodowego	• płaca wynagrodzeniem za pracę, odpowiada wkładowi użyteczności i wydajności, decyduje rynek	• płace wyznaczone przez prawo podziału wg pracy, duże znaczenie Polit. płac prowadzonej przez państwo
Kryzys gospodarczy	• wynika z żądzy zysku, z zerwania naturalnych więzów solidaryzmu społecznego	• to rezultat wadliwej struktury gospodarstwa narodowego	• to chwilowe naruszenie równowagi	• wynik sprzeczności w ustroju prywatnej własności środków produkcji

O programach walki z kryzysem (1933)

Ferdynand Zweig w tej pracy grupuje i klasyfikuje już istniejące programy walki z kryzysem. Kryzys lat trzydziestych to kryzys cykliczny, typowy kryzys kapitalistyczny, czyli kryzys nadprodukcji. Kryzys lat trzydziestych ma też charakter pozacykliczny:

- przebiegał w długofalowym ruchu niżki cen,
- miał charakter światowy,
- objął wszystkie państwa kapitalistyczne,
- nie było terenów wolnych od kryzysów,
- usztywnienie międzypaństwowych stosunków gospodarczych przez zanik liberalizmu w obrotach międzynarodowych.

Na tym tle Zweig rozpatrywał programy walki z kryzysem. Programy walki z kryzysem nie mogą sprzeciwiać się cyklicznym przejawom kryzysu, wynikającym z samej istoty kryzysu, bo taka walka nie miałaby sensu i żadnych szans powodzenia. Programy walki z kryzysem przeciwstawiać się mogą w swoich dążeniach strukturalnej stronie kryzysu, co w przypadku kryzysu lat trzydziestych oznaczało cechę kryzysu gospodarki światowej (Zweig, 1933, s. 1-13).

Kryzys lat trzydziestych to kryzys całej gospodarki światowej, tym właśnie różnił się od dotychczasowych cyklicznych kryzysów gospodarki kapitalistycznej. Kryzys ten szedł w parze z likwidacją charakteru światowego gospodarki, działał się to przez dążenia do samowystarczalności we wszystkich dziedzinach, wzajemnemu odgradzaniu się i systematyczne niszczenie organów oraz instytucji gospodarstwa światowego. Zdaniem Zweiga program walki z kryzysem powinien być odbywać się na płaszczyźnie międzynarodowej, co było nierealne w dobie upadku liberalizmu i panowania socjalizmu oraz nacjonalizmu. Są dwa wyjścia:

Oderwanie się gospodarki danego kraju od kryzysu światowego:

- należy stworzyć, za pomocą finansowania odpowiednią polityką pieniężno-kredytową, sztuczną koniunkturę wewnętrzną (grozi inflacją, zniszczeniem waluty i kredytu).

Dostosowanie się gospodarki kraju do kryzysu światowego:

- polityka deflacji, czyli życie gospodarcze dostosowuje się do bezwzględnej stabilizacji walutowej,
- dewaluacja bez inflacji, czyli odejście od systemu waluty złotej i jednorazowe obniżenie parytetu waluty do złota przy utrzymaniu równowagi budżetowej i ostrożnej polityce kredytowej.
- reglamentacja dewizowa, czyli ograniczenie wszelkiego wolnego obrotu z zagranicą.

Polska mogła jedynie wybrać któryś wariant dostosowania się do kryzysu, do wariantu dewaluacji bez inflacji nie przystąpiła, ponieważ pozostawała w złym bloku państw (Francja, Szwajcaria, Holandia – do 1936 r., Belgia i Włochy), natomiast wybrała wariant reglamentacji dewizowej. W drugiej połowie lat trzydziestych zaczęła kształtować się nowoczesna polityka interwencjonizmu państwowego inspirowana teorią Keynesa (Czerwiński, 1996, s. 80-85).

Ekonomia a technika (1935)

Zweig zauważył, że obiektywne warunki techniki przemysłowej, tak jak je widziano ówczesnie, pchały ustrój gospodarczy w objęcia autarkicznego monopolizmu. Nie wiadomo było tylko, czy będzie to monopolizm prywatny (feudalizm) czy monopolizm państwowy (kolektywizm). Monopolizm prywatny to perspektywa eksploatacji i wyzysku, zaborczości i zatargów zbrojnych, to perspektywa nadmiaru nędzy z jednej, a nadmiaru bogactwa z drugiej strony. Monopolizm państwowy to perspektywa przymusu, biurokratyzacji, reglamentacji, centralizacji, zdegradowanie człowieka do roli narzędzia i pozbawienie go naturalnego prawa do wolności.

Zdaniem Zweiga można było odwrócić determinizm pchający rozwój w kierunku monopolu. Można było ustrój kraju kształtować według pewnego idealnego modelu niezwiązanego z determinizmem (woluntaryzm – pogląd, wedle którego wola jest największą władzą człowieka). W 1/6 części świata zwyciężył sowietyzm w warunkach techniki produkcyjnej. Ferdynand Zweig zastanawiał się dokąd zmierza gospodarka i jej technika.

Monopolizm oznaczał odrzucenie zasady wolności na rzecz oparcia życia gospodarczego i kulturalnego na zasadzie przymusu. W chwili pisania tej pracy nastawienie epoki było antyliberalne. Zweig był przekonany, że po jakimś czasie trwania monopolizmu znów przyjdzie wielka rewolucja liberalna, która zniszczy monopolizm, nawet za cenę wysokiej techniki produkcyjnej. Walka o wolność jest równocześnie walką o dalszy postęp gospodarczy, bo w monopolizmie autarkicznym brakuje podstaw do dalszego rozwoju technicznego. Chodzi o stworzenie warunków do dalszego postępu technicznego przez przywrócenie warunków wolności i dążenie do poprawy jakości produkcji (mniejsze zakłady przemysłowe, mniejsze maszyny).

Cele postępu technicznego są różne, między innymi:

- lepsze zaopatrzenie w dobra materialne (kapitalizm liberalny),
- oszczędność czasu ludzkiego (rzadko spotykana, państwa rolnicze i rzemieślnicze),
- większa produktywność (państwa przemysłowe, cel związany z szybkim przyrostem ludności),
- walka narodów o władzę (nacjonalizm, monopolizm, kapitalizm, postęp techniczny jako instrument militarny).

Epoka współczesna twórcy nadawała postępowi technicznemu sens antycywilizacyjny. Ferdinand Zweig uważał, że należy nadać postępowi technicznemu inny kierunek, cel i sens niż walka, władza lub monopol. Najpierw musiałyby jednak zaistnieć zmiana ludzkiej kultury duchowej i światopoglądu (Zweig, 1935, s. 239-247).

Zakończenie

Ekonomista Ferdinand Zweig charakteryzował się indywidualistyczną, swoistą wizją neoliberalizmu, łączącą elementy silnego powiązania ze szkołą klasyczną z jednej strony, z drugiej zaś strony czynił użytek ze względności praw ekonomicznych właściwych dla szkoły historycznej. Ponadto na szczególną uwagę zasługuje fakt, że jego poglądy teoretyczne – liberalne były inne od proponowanych rozwiązań realnych. Z kolei zainteresowania Ferdynanda Zweiga jako socjologa pracy stanowiły szczególne i bardzo cenne uzupełnienie wcześniejszych badań ekonomicznych.

Bibliografia

- Bochenek, M. (2004). *Szkice o ekonomii i ekonomistach*. Toruń: MADO.
- Czerwiński, M. (1996). *Poglądy społeczno-ekonomiczne Ferdynanda Zweiga*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Lityńska, A. (1983). *Szkoła Krakowska (1921-1935)*. Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- Lityńska, A. (1998). *Polska myśl ekonomiczna okresu międzywojennego*. Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie.
- Zweig, F. (1921). *Cele i metody statystyki handlu zagranicznego*. Warszawa: GUS.
- Zweig, F. (1921). *Problem wartości*. Kraków: Krakowska Spółka Wydawnicza.
- Zweig, F. (1923). Kryzys w socjalizmie współczesnym. *Przegląd Współczesny*, 4(9-10).
- Zweig, F. (1923). *Przerzucenie podatków*. Kraków: Krakowska Spółka Wydawnicza.
- Zweig, F. (1923). *Złoty polski*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
- Zweig, F. (1925). *Bilans handlowy w okresie stabilizacji*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
- Zweig, F. (1925). *Polityka kredytowa banku polskiego*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
- Zweig, F. (1925). *System ekonomii i skarbowości Juliana Dunajewskiego*. Kraków: Polska Akademia Umiejętności.
- Zweig, F. (1929). *Kartelizacja przemysłu polskiego*. Poznań: skrót referatu na I Zjazd Ekonomistów Polskich w Poznaniu.
- Zweig, F. (1930). *Finansowanie konsumpcji*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
- Zweig, F. (1932). *Cztery systemy ekonomii: uniwersalizm, nacjonalizm, liberalizm, socjalizm*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne.
- Zweig, F. (1933). *O programach walki z kryzysem*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
- Zweig, F. (1935). *Ekonomia a technika*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
- Zweig, F. (1937). *Adam Krzyżanowski*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
- Zweig, F. (1937). *Liberalizm polskiej myśli ekonomicznej*. Kraków: Towarzystwo Ekonomiczne w Krakowie.
- Zweig, F. (1938). *Zmierzch czy odrodzenie liberalizmu*. Lwów, Warszawa: Książnica – Atlas.
- Zweig, F. (1985). *Pomiędzy dwiema wojnami*. Warszawa: Międzywydziałowe Koło Naukowe UW „Wiedza”.

Informacje dla autorów

1. Zgłoszenie artykułu

Zgłoszenia artykułów prosimy dokonywać drogą elektroniczną na adres redakcji czasopisma: ksse@konin.edu.pl. Ich przesłanie do redakcji KSSE oznacza, że autor/autorzy akceptują warunki umowy, która jest dostępna na stronie: http://ksse.pwsz.konin.edu.pl/wp-content/uploads/2014/10/Umowa_KSSE.pdf. Zgłoszenie artykułu jest potwierdzane przez redakcję w ciągu kilku dni.

2. Wstępna kwalifikacja oraz proces recenzji

Zgłoszenie jest rozpatrywane przez redakcję KSSE. O wynikach powiadamia się autora, a artykuł po wstępnej ocenie przesyła do recenzji z zachowaniem anonimowości. Dane autora są zakodowane, podobnie recenzenta („double-blind review proces”). W przypadku negatywnej recenzji, np. jednej z dwóch, redakcja powołuje trzeciego recenzenta i na tej podstawie decyduje o publikacji. Autor po otrzymaniu informacji o recenzjach oraz uwagach zobowiązany jest w ciągu 14 dni nanieść poprawki zgodnie z sugestiami recenzentów. W przypadku dwóch negatywnych recenzji artykuł jest odrzucany. Redakcja skrupulatnie przestrzega procedur „ghostwriting”, „guest authorship” (opracowanych na podstawie wytycznych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego).

3. Opracowanie artykułu

Tekst powinien obejmować określone części zgodnie z ogólnymi wymaganiami artykułów naukowych.

4. Normy edytorskie

A. Artykuł powinien być napisany w edytorze tekstu Microsoft Word (format doc lub docx) z zachowaniem następujących reguł:

- format (rozmiar papieru) – A4,
- marginesy: lewy, prawy, dolny, górny – 2,5 cm,
- czcionka – Times New Roman 12 pkt,
- interlinia (odstęp między wierszami) – 1,5,
- akapit (wcięcie pierwszego wiersza) – 1 cm (bez odstępu między akapitami),
- tekst wyjustowany (bez dzielenia wyrazów),
- dopuszczalne wyróżnienia w tekście – kursywa i/lub pogrubienie (bez podkreślania),
- wypunktowanie – dopuszczalne znaki „•”, „–”,
- tytuł tabeli (nad tabelą) – Times New Roman 12 pkt, wyrównany do lewej:
Tabela 1
Tytuł tabeli
- tekst w tabeli – Times New Roman 10 pkt, wyjustowany (bez kolorów i cieniowania),
- styl tabeli – prosty (siatka),
- tytuł rysunku (pod rysunkiem) – Times New Roman 12 pkt, wyśrodkowany:
Rysunek 1. Opis rysunku.
- elementy graficzne – czarno-białe,
- źródło (pod tabelą lub rysunkiem) – Times New Roman 10 pkt, wyśrodkowane,
- poszczególne elementy artykułu oddzielone pustym wierszem.

B. Układ artykułu

Imię i nazwisko autora/autorów – wyrównane do lewej

Nazwa jednostki (afiliacja) – wyrównana do lewej

Adres e-mail autora/autorów – wyrównany do lewej

Wstęp – tekst wyjustowany

Część główna z podziałem na sekcje – tekst wyjustowany; tytuły sekcji ponumerowane i pogrubione

Zakończenie – tekst wyjustowany

Bibliografia – tylko pozycje przywołane w artykule; tekst wyjustowany

Tytuł artykułu w języku angielskim – pogrubiony, wielkimi literami, wyśrodkowany

Streszczenie w języku angielskim (Abstract) – od 500 do 1000 znaków (ze spacjami); tekst wyjustowany

Słowa kluczowe w języku angielskim (Key words) – 4-6 słów (prostą czcionką), oddzielone od siebie średnikami

C. Zasady przygotowania przypisów

Teksty powinny być napisane i sformatowane zgodnie z **regułami APA** (*American Psychological Association*). Ten styl cytowania jest czasem nazywany stylem autor-rok (tzw. przypisy harwardzkie) i polega na podawaniu źródeł w nawiasach znajdujących się bezpośrednio w tekście i zawierających nazwisko autora, rok wydania oraz ewentualnie stronę cytowanej publikacji.

Dla tekstów wydawanych w języku polskim – reguły APA są szczegółowo opisane w publikacji *Standardy edytorskie naukowych tekstów psychologicznych w języku polskim na podstawie reguł APA* (Harasimczuk, Ciecuch, 2012), którą można pobrać ze strony Wydawnictwa PWSZ w Koninie (http://www.pwsz.konin.edu.pl/userfiles/files/IN_PWSZ/Wydawnictwo/APA-PL.pdf) lub wydawcy (<http://liberilibri.pl>). Prosimy o dokładne zapoznanie się z tą publikacją i przestrzeganie wszystkich reguł. Użyto je m.in. w niżej podanych publikacjach (E. Przykłady pozycji bibliograficznych).

Jeśli chodzi o język angielski, styl APA jest opisany jeszcze bardziej szczegółowo w *Publication Manual of the American Psychological Association* (2010), ale na potrzeby autorów i redaktorów w większości przypadków z pewnością wystarczą skrócone wersje opisu dostępne w sieci (np. <https://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/>).

W przypadku języka niemieckiego polecamy pozycję *Zusammenfassung der APA-Normen zur Gestaltung von Manuskripten* (2007), która znajduje się w sieci (http://www.gillesdutilh.com/BAMaterials/Zusammenfassung_APA.pdf).

Można również skorzystać z książki Ciecucha (2013), napisanej w języku polskim, oraz artykułów w anglojęzycznym czasopiśmie *Studies in Second Language Learning and Teaching* (<http://pressto.amu.edu.pl/index.php/sslIt/index>). Publikacje te są bardzo dobrymi i bogatymi przykładami, w których użyto stylu APA.

Pracę należy dostarczyć redakcji KSSE w wersjach zapisanej na płycie CD.

UWAGA: Prosimy o przemyślane stosowanie wyróżnień i tabulatorów, nadużywanie ich bardzo utrudnia pracę nad tekstem.

UWAGA: Jeżeli materiał ilustracyjny pierwotnie przygotowany w wersji barwnej (mapy, wykresy, schematy itp.) ma być zamieszczony w pracy jako czarno-biały, powinien być tak przygotowany przez autora, żeby był wystarczająco czytelny w druku czarno-białym (w dobrej rozdzielczości).

Bibliografia

APA-Style (6th) Kurz-Manual. (2015). Pobrane z: <http://www.scm.nomos.de/fileadmin/scm/doc/APA-6.pdf>

Harasimczuk, J., Ciecuch J. (2012). *Standardy edytorskie naukowych tekstów psychologicznych w języku polskim na podstawie reguł APA*. Warszawa: Liberi Libri.

Publication manual of the American Psychological Association (wyd. 6). (2010). Washington, DC: American Psychological Association.

Zusammenfassung der APA-Normen zur Gestaltung von Manuskripten. (2007). Basel: Institut für Psychologie, Universität Basel. Pobrane z: http://www.gillesdutilh.com/BAMaterials/Zusammenfassung_APA.pdf

E. Przykłady pozycji bibliograficznych

Bibliografia powinna zawierać jedynie te pozycje, na które autor powołuje się w tekście.

Cambridge declaration on consciousness. (2012). Pobrane z: <http://fcmconference.org/img/CambridgeDeclarationOnConsciousness.pdf>

Cenoz, J., Genesee, F., Gorter, D. (2014). Critical analysis of CLIL: Taking stock and looking forward. *Applied Linguistics*, 35, 243-262.

Cenoz, J., Jessner, U. (2009). The study of multilingualism in educational contexts. W: L. Aronin, B. Hufeisen (red.), *The exploration of multilingualism* (s. 121-138). Clevedon: Multilingual Matters.

Ciecuch, J. (2013). *Kształtowanie się systemu wartości od dzieciństwa do wczesnej dorosłości*. Warszawa: Liberi Libri.

Corbett, G. G. (2000). *Number*. Cambridge: Cambridge University Press.

DeKeyser, R. M. (2000). The robustness of critical period effects in second language acquisition. *Studies in Second Language Acquisition*, 22(4), 499-533. Pobrane z: <http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=67466&jid=SLA&volumeld=22&issuelid=04&aid=67465>

Dörnyei, Z., Ushioda, E. (red.). (2009). *Motivation, language identity and the L2 self*. Bristol: Multilingual Matters.

Leech, G. (1983). *Principles of pragmatics*. London: Longman.

Mańczak-Wohlfeld, E. (1995). *Tendencje rozwojowe współczesnych zapożyczeń angielskich w języku polskim*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.

Marian, V., Shook, A. (2012, October 31). The cognitive benefits of being bilingual. *Cerebrum*. Pobrane z: <http://dana.org/news/cerebrum/detail.aspx?id=39638>